

Літаратура і мастацтва

Выдаецца з 1932 г.
№ 21 (2547)
ПЯТНІЦА
21
мая 1971 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

Яны яшчэ вучацца — маладыя, дваццацігадовыя, дапытлівыя і няўрымслівыя. Тут, у сценах кансерваторыі, правяраюцца «на слых» іх першыя самастойныя опусы. Перш чым пачынаць пісаць — паглыбляюцца ў «азы» гармоніі, вучыцца мысліць музычнымі вобразамі, чытаць і перачытваць музычную літаратуру, у тым ліку і тыя яе старонкі, што створаны былымі выхаванцамі гэтай жа Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. Луначарскага, кампазітарамі, чые імёны добра ведае слухач... А выпрабаваныя ў «музычных баях» мудрыя і дасведчаныя настаўнікі дадуць табе параду, падтрымаюць смелы творчы пошук і рашуча папярэдняць цябе, калі ты захопішся модай і пачнеш фальшывіць. Яны вядуць будучага кампазітара ў сапраўдны свет музыкі, дзе крылы мелодыям і вобразам даюць жыццё, імклівае і разнастайнае, драматычнае і радаснае; яны раскрываюць перад табой кры-

ніцы натхнення і характава музыкі, створанай народам; яны расшыфруюць сакрэты майстэрства выдатных творцаў. Слухай іх уважліва, запамінай, захавай у сэрцы гэтыя ўрокі, бо пройдуць гады, і ты, дасягнуўшы высокай мэты і здабыўшы заслужаны поспех, мабыць, звернешся ў думках з удзячным словам да іх, сваіх настаўнікаў, што не шкадуюць ні часу, ні энергіі, перадаючы табе вопыт, абуджаючы ў табе дапытлівы розум і сапраўднае творчае гарэнка. Тут цябе вучаць быць байцом у мастацтва вялікай жыццёвай праўды, праўды нашага велічнага часу.

На здымку — народныя артысты БССР, кампазітары У. Алоўнікаў (стацыя) і А. Багатыроў сярод будучых кампазітараў — студэнтаў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі.

Фото Ул. КРУКА.

У НУМАРЫ ЧЫТАЙЦЕ:

**ІДЗЕ З'ЕЗД КАМПАЗІТАРАЎ
РЭСПУБЛІКІ**

Стар. 2—3, 4—5.

ЧАЛВЕК НА ЗЯМЛІ

Нарыс В. Макарэвіча

Стар. 6—7, 10—11.

Вершы М. Федзюковіча
і Я. Крупенькі

Стар. 6—7.

СЯРОД КНІГ

Стар. 8.

Апавяданні Г. Краснапёркі

і Р. Ігнаценкі

Стар. 10—11, 12—13.

**КУПАЛАЎЦЫ
«ЧЫТАЮЦЬ» МАКАЁНКА**

Артикул другі

Стар. 12—13.

**ЯКУБ КОЛАС
ЗАПІСВАЕ ФАЛЬКЛОР**

Стар. 14—15.

**ПА ВЫСТАВАЧНЫХ
ЗЛАЛХ**

Стар. 14.

ВЫСОКІ ДАВЕР

Сваімі кандыдатамі ў дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР працоўныя рэспублікі называюць самых дастойных. Мы паведамлялі ўжо, што сярод іх п'яма дзяцюк культуры, літаратуры і мастацтва Беларусі.

Вылучэнне кандыдатаў у вышэйшы орган дзяржаўнай улады рэспублікі працягваецца. На Гродзенскай — Саўдэпчай выбарчай акрузе рабочыя, інжынерна-тэхнічныя работнікі і служачыя тонкасувоўнага камбіната вы-

лучылі кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР галоўнага рэдактара часопіса «Неман», пісьменніка Андрэя Ягоравіча Мацаўска.

Калектыву Мінскага паліграфічнага камбіната імя Якуба Коласа назваў сваім кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР народнага мастака рэспублікі, скульптара Заіра Ісакавіча Азгура.

Акруговыя выбарчыя камітэі рэспублікі пачалі рэгістрацыю кандыда-

таў у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР.

На пасяджэнні выбарчай камітэі Стаўбцоўскай выбарчай акругі кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР зарэгістраваны віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук БССР, пісьменнік Кандрат Крапіва (Кандрат Кандратавіч Атраховіч).

Акруговымі выбарчымі камітэямі зарэгістраваны кандыдатамі ў дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР правадзейны член Акадэміі навук БССР, пісьменнік Міхаіл Ціханавіч Лынькоў — на Лягоўскай — Другой выбарчай акрузе; пісьменнік Аркадзь Аляксандравіч Куліноў — на Верхменскай выбарчай акрузе Смалявіцкага раёна.

СХОД ТВОРЧАЙ ІНТЭЛІГЕНЦЫ

У Магілёве на гарадскім сходзе творчай інтэлігенцыі з дакладам аб выніках XXV з'езда КПСС і задачах творчых работнікаў горада выступіў дэлегат з'езда, першы сакратар Магілёўскага абкома партыі Г. А. Крыўлін.

Дакладчык і выступаўшыя ў спрэчках сакратар Магілёўскага аддзялення Саюза пісьменнікаў БССР В. І. Матэвушаў, галоўны рэжысёр абласнога драматычнага тэатра В. А. Караткевіч, выкладчык музычнага вучылішча І. А. Гушчынская, адказны сакратар абласной арганізацыі таварыства «Веды» Л. П. Берасоўскі і іншыя гаварылі аб шматграннай дзейнасці журналістаў і пісьменнікаў, мастакоў і артыстаў, лектараў і музыкантаў па выхаванні новага чалавека, прапагандзе матэрыялаў XXIV з'езда партыі.

У аднадушна прынятай рэзалюцыі гаворыцца, што творчыя работнікі ўсім сэрцам прынялі ідэі і рашэнні партыйнага з'езда і гатовы аддаць усе сілы на іх хутэйшае ажыццяўленне.

ЛЕПШАМУ ФІЛЬМУ — ПРЫЗ «ЧЫРВОНЫ ГВАЗДЗІК»

Штогадовы фестываль дзіцячых фільмаў, які адкрыўся 14 мая ў Маскве, завяршыўся. Галоўны прыз «Чырвоны гваздзік» прысуджаны карціне «Паланез Агітскага», створанай на студыі «Беларусь-фільм».

ДЫПЛОМЫ — НАРОДНЫМ УМЕЛЬЦАМ

Надаўна Усесаюзнае цэнтральнае савет прафесійных саюзаў ўзнагародзіў дыпламамі ўдзельнікаў Усесаюзнай выстаўкі-конкурсу твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Сярод іх — А. Клімовіч з вёскі Заполле І.З. Міхалап з вёскі Дамітраўна Магілёўскай вобласці. Яны атрымалі і дыпламы рэспубліканскай выстаўкі-конкурсу.

Э. САВІЦКІ.

НА ПОКЛІЧ АДГУКНУЛІСЯ...

У Полацку закончыўся гарадскі конкурс «Але, мы шукаем таленты», які праводзіўся па ініцыятыве гаркома камсамола і гарадскага аддзела культуры.

Конкурс склаўся з трох этапаў, у якіх удзельнічалі юныя салісты і вакальна-інструментальныя ансамблі прадпрыемстваў, навучальных устаноў і школ горада.

Пераможцамі конкурсу сталі студэнтка медыцынскага вучылішча Л. Бязрукіца, выкладчыкі педагагічнага вучылішча Л. Муніц і В. Ахнаш, дзесяцікласніца 9-й школы І. Сцільман і вакальны дуэт з завода шклова-лакна — А. Таргашова і Б. Іванова.

Н. ГАЛЬПЯРОВІЧ.

ВЫСТАўКА НА ФАБРЫЦЫ

На Баранавіцкай швейнай фабрыцы адкрылася выстаўка работ самадзейных мастакоў. На ёй прадстаўляюць 68 экспанатаў з дрэва, металу, а таксама жывапісныя работы і вязанне.

Сярод іх вылучаюцца чаканкі — «Кветка шасця», «Лірычны зямлі», «Жніва», «Тры колаты», «Бой з барсак» — работы Э. Карнева і А. Зулкішкі, фужэры, графіны, сподкі, кубкі, мініяцюры бочонка, якія выкаціў з дрэва старэй В. Ласута.

А. АУРАШЧАНКА.

ПАСЛЯ КОНКУРСУ КНІЖНІКАЎ

У Маскве падвялі вынікі работы журыі XII Усесаюзнага конкурсу на лепшыя па мастацкім афармленні і паліграфічным выкананні выданні.

Разгледжана 968 назваў кніг, альбомаў і іншай друкаванай прадукцыі 37 цэнтральных і 65 рэспубліканскіх і абласных выдавецтваў. У спаборніцтве за высокі ўзнагароды ўдзельнічалі кнігі 1970 года, адзначаныя дыпламамі на рэспубліканскіх і зменных конкурсах. 111 выданняў краіны ўзнагароджаны дыпламамі.

Асаблівае конкурсу — удзел у ім выданняў выпуску апошніх дзесяці месяцаў 1970 года, паколькі выданні першага квартала былі на юбілейным конкурсе — ў гонар 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна.

У рабоце савета журыі, апрача вядомых савецкіх мастакоў, мастацтвазнаўцаў, работнікаў буйнейшых выдавецтваў і паліграфічных прадпрыемстваў, бралі ўдзел таксама прадстаўнікі ГДР, Польшчы, Чэхаславакіі, Балгарыі, Румыніі, Венгрыі, Манголіі. Наша рэспубліка на XII усесаюзнае прадставіла кнігі выдавецтваў «Беларусь», «Народная асвета», «Вышэйшая школа», «Ураджай», «Навука і тэхніка».

Найбольшую колькасць дыпламаў (тры дыпламы другой ступені) атрымала выдавецтва «Народная асвета» за падручнікі:

І. Папоў, А. Бараноўская. «Спевы». Для першага класа. (Друкарня выдавецтва ЦК КПБ);

Н. Лапцкая. «Зарнічка». Кніга для чытання ў другой класе. (Паліграфкампінат імя Якуба Коласа);

Н. Жалудзенка, А. Адамовіч. «Руская мова». Для другога класа. (Паліграфкампінат імя Якуба Коласа). Першыя два падручнікі добра змакетаваны і афармлены каляровымі ілюстрацыямі Н. Г. Паплаўскімі, трэці — Ю. Зайцавым.

Дыпламам другой ступені адзначаны фотаальбом «Хатынь» (выдавецтва «Беларусь»), аддрукаваны глыбокім спосабам у друкарні выдавецтва ЦК КПБ (мастакі У. і М. Басалыгі, фатаграфіі А. і М. Ананьіных).

Заахвочвальнымі дыпламамі адзначаны «Зборнік задач і практыкаванняў па дыферэнцыяльнай геаметрыі» выдавецтва «Вышэйшая школа» і зборнік паэзіі беларускіх партызан «Лясныя песні» выдавецтва «Беларусь».

Як бачым, дасягнуўшы пэўных поспехаў у афармленні вучэбнай літаратуры, нашы выдаўцы ў той жа час не пацвердзілі дасягнутых на ранейшых конкурсах поспехаў у афармленні і паліграфічным выкананні грамадска-палітычнай, мастацкай, дзіцячай літаратуры.

Трэба сёлета кнігавыдаўцам і паліграфістам папрацаваць як след, каб пайсці далей дасягнутых рубяжоў, прыняць дастойны ўдзел у чарговым Усесаюзнам конкурсе.

М. ГАНЧАРОУ,
член савета журыі Усесаюзнага конкурсу.

На здымку — беларускія пісьменнікі і балгарскія госці Язэп Семёнаў, Міхась Калачынскі, Георгій Струмскі, Васіль Хомчанка, Асен Босеў, Нікалай Янкаў, Пётр Дзімітроў-Рудар, Нікалай Зідараў, Ванісарам Шафаравіч. Фота Ул. КРУЦКА.

ДОБРЕ ДОШЛИ, БАЛГАРСКІЯ СЯБРЫ!

га рабочага і камуністычнага руху Г. Дзімітрова, актыўны крытык у галіне літаратуры для дзяцей.

Н. Янкаў — агульнапрызнаны ў Балгарыі крытык па праблемах дзіцячай літаратуры. Ён выдаў некалькі кніг крытычных артыкулаў, у тым ліку — «Крытычны нататнік» (1964), у якім валоў супраць шчасці і пасрэднасці ў літаратуры для дзяцей, ставячы антуальныя для свайго часу пытанні перад літаратурнай грамадскасцю.

На творчым рахунку жонкінага з нашых гасцей добрыя набыткі. Яны прывезлі з сабой і вопыт многіх свайх таварышаў па жыццю, якія стварылі багатую, разнастайную ў жанравых адносінах, шырокую па тэматыцы, глыбокую па пранікненні ў псіхалогію і ўнутраны свет дзецяры, у многіх выданнях вельмі арыгінальную літаратуру для дзяцей і юнацтва.

За апошнія гады ў Балгарыі напісаны дзесяткі цудоўных кніг для дзяцей усіх узростаў. На беларускую мову з гэтага багацця перакладзена не так ужо і многа, але сёतोе зроблена. Нашы вучні старэйшых класаў з цікавасцю чытаюць раман Ст. Даскалова «Свая зямля», апавесці А. Гуляшкі «МТ станцыя», К. Калчава «Закаханыя птушкі», К. Грыгоравы «Танча з Гарачета», вершы многіх балгарскіх паэтаў, сабраныя ў анталогіі «Ад стром балканскіх», меншыя дзеці — кніжкі А. Каралічавы ў кніжцы «Пад векавымі букмі».

У 1968 годзе ў нас выдадзена першая ў СССР анталогія балгарскай паэзіі для дзяцей малодшага узросту «Чарэдзейны літаратурны» у якой прадстаўлены 57 аўтараў, у тым ліку і нашы госці. Нядаўна ў перакладзе на беларускую мову выйшла апо-весць-казка «Жыў-быў хлоп-

чык» А. Стаянава. Можна лічыць — пачатак ёсць.

Той бесспрэчны факт, што супрацоўніцтва дзюх братніх літаратур набывае ўсё больш дзелавы характар, не можа не выклікаць задавальнення. Па ўсім відно, лано перарасло рамні звычайнай узаемнай кнігаўнасці, першага азнамлення, перакладаў асобных твораў. Прышоў час сумеснай творчай работы, шырокага абмену вопытам, каб разам, сугольна, а, значыць, найбольш плёна вырашаць праблемы, якія ставіць жыццё перад абедзьвюма літаратурамі.

У нашых балгарскіх сяброў, гэтак жа як і ў нас, шмат зроблена і робіцца для выхавання моладзі. Але жыццё не стаіць на месцы. Перад пісьменнікамі сацыялістычных краін паўстаюць новыя задачы, новыя праблемы, якія аднолькава хаваюць усіх і патрабуюць для іх вырашэння сумеснай мэтанакіраванай працы. У гэтым сэнсе абмен вопытам, творчымі планами і задумамі, шчырыя сяброўскія гутаркі паміж балгарскімі і беларускімі пісьменнікамі, бяспрэчна, будзе іх плённа і значна значыць і мяняць вынікі.

Уладзімір АНІСКОЎІЧ.

Віт. І. М. Лучанок, У. У. Алоўніцаў, А. Я. Ракава, Ю. У. Семініца, Г. І. Цітовіч, Р. Р. Шырма, старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР М. Таш, старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР В. А. Грамыка, старшыня прэзідыума Беларускага тэатральнага аб'яднання, народная артыстка СССР Л. П. Александровіч, прадстаўнікі Саюзаў кампазітараў: РСФСР — І. М. Беларусен, Украіны — В. П. Шапаваленка, Узбекістана — М. В. Дзіеву, Літвы — В. А. Баумілаас, Латвіі — Д. П. Кузьмоў, Эстоніі — І. М. Блейве, Татарыі — Э. Э. Ваіраў.

З вялікім удзякам выбіраецца ганаровы прэзідум у складзе Наглядовага ЦК КПСС.

Выбіраюцца сакратарыят з'езда, мандатная камісія, камісія па працоўцы раённага з'езда. Зацвярджаецца парадак дня з'езда: справаздача праўлення і справаздача рэвізійнай камісіі Саюза кампазітараў БССР, выбары праўлення і выбары рэвізійнай камісіі Саюза кампазітараў БССР.

Слова атрымлівае сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін. Ён зачытвае сустрэце апладысманамі прывітанне ЦК КПБ VI з'езду кампазітараў БССР.

Са справаздачным дакладам па з'ездзе выступіў старшыня праўлення Саюза кампазітараў БССР Р. Р. Шырма. Даклад рэвізійнай камісіі зрабіў яе старшыня І. І. Шыновіч.

На гэтым раённае пасяджэнне з'езда кампазітараў БССР зачынаецца.

Вечарам у зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся першы справаздачны канцэрт.

БЕЛТА.

У ПРЭЗІДЫУМЕ З'ЕЗДА

Фота У. КРУКА.

VI З'ЕЗДУ КАМПАЗИТАРАЎ БЕЛАРУСІ

Дарагія таварышы!

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі гарача вітае VI з'езд кампазітараў БССР і жадае ўсім работнікам музычнага мастацтва рэспублікі новых творчых поспехаў.

Музыка, з'яўляючыся адным з важных сродкаў ідэйна-мастацкага выхавання працоўных, стала ў нашай краіне сапраўды ўсенародным здабыткам і адыгрывае велізарную ролю ў жыцці савецкага грамадства. Партыя высока цэніць працу кампазітараў і музыкантаў, творчасць якіх накіравана на тое, каб пайней задавальняць эстэтычныя запатрабаванні людзей, узнімаць іх на вялікія подзвігі і здзяйсненні.

Беларускае савецкае музычнае мастацтва непаруйна звязана з развіццём усёй шматнацыянальнай савецкай музычнай культуры. Кіруючыся прынцыпамі партыйнасці і народнасці, працягваючы рэалістычныя традыцыі класікаў, кампазітары рэспублікі ў апошнія гады стварылі шэраг значных твораў. Лепшыя ўзоры Беларускай музычнай творчасці, якія атрымалі шырокае прызнанне, па праве ўвайшлі ў скарбніцу духоўнай культуры нашай сацыялістычнай Радзімы.

Грандэзная праграма гаспадарчага і культурнага будаўніцтва, вызначаная XXIV з'ездам КПСС, патрабуе савецкіх людзей на самаадданую працу, смелыя дзяржэнні і штодзённыя настойлівыя творчыя пошукі. Новыя вялікія задачы камуністычнага выхавання народа патрабуюць ад дзяржаўнага музычнага мастацтва

ва далейшай плённай і мэтанакіраванай работы. Народу патрэбны яркія, захапляючыя оперы і балеты, музычныя камедыі і сімфоніі, хоры і масавыя песні, прысвечаныя важнейшым тэмам сучаснасці, гераічнай гісторыі, ажыццяўленню неўміручых ленінскіх ідэй. Творчасць беларускіх кампазітараў павінна ў поўнай меры адпавядаць узросшым культурным запатрабаванням народа, узвышаць і выхоўваць людзей, захапляць глыбінёй ідэйнага зместу і высокай дасканаласцю мастацкай формы.

Задача Саюза кампазітараў БССР — накіроўваць намаганні кампазітараў і музыкантаў на далейшае павышэнне іх прафесійнага майстэрства і ідэйна-мастацкіх якасцей створаных твораў, садзейнічаць выхаванню ў кожнага мастака палітычнай сталасці, пачуцця высокай адказнасці за сваю творчасць, пастананна ўмацоўваць сувязі з шырокімі масамі працоўных.

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі выназвае ўпэўненасць у тым, што кампазітары рэспублікі, добра ўсведамляючы веліч праблем, якія стаяць перад творчай інтэлігенцыяй, аддадуць усе свае сілы і талент стварэнню новых яркіх высокамастацкіх твораў, якія адлюструюць цудоўную сацыялістычную рэчаіснасць, багаты духоўны свет і слаўныя подзвігі савецкага чалавека — будаўніка камунізма!

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ БЕЛАРУСІ.

ШОСТЫ РАЗ сабраліся на свой з'езд кампазітары Беларусі. І не толькі кампазітары Вялікай творчай справаздача, з якой яны выступалі перад нашай грамадскасцю, прыцягвае ўвагу ўсіх, хто так або інакш звязаны з музыкай, — выканаўцаў, крытыкаў, педагогаў, студэнтаў, шматлікіх аматараў з самадзейнасці, слухачоў. Зноў і зноў гучаць даўно знаёмыя мелодыі і навінкі музычнай літаратуры на канцэртных тэрадах, на тэатральных падмоствах, па радыё і па тэлебачанні.

Складанае і шматграннае жыццё народа адлюстроўваецца ўсім жанрам музыкі. Ад пірычнай песні, прызначанай аўтарамі на пасадку спадарожніка турыстаў, да праграмаў сімфоніі або канцэрта для цымбалаў, або аргана з аркестрам, ад кантаты, дзе народныя з музычнай гучаць узоры вуснай народнай творчасці, да камернага раманса, ад армейскага марша да маштабнага опернага твора — такі шырокі дыяпазон інтарэсаў сучасных кампазітараў Беларусі. Мабіць, з'езд не толькі адзначае адчувальны плён жанравы ўзбагачэння нашай музыкі, а і дасць тэарэтычнае асэнсаванне гэтай з'явы, прааналізуе здабыткі такога няпростага працэсу і яго страты.

Жанравая разнастайнасць цяперашніх творчых шукаў і вопытных кампазітараў і маладых аўтараў рунтуецца на імкненні адлюстравання імкліваю рэчаіснасць нашых дзён, раскрыцця духоўны свет чалавечай асобы, вобраз грамадзяніна Краіны Саветаў. Трэба спадзявацца, што ў тэарэтычных абмеркаваннях на з'ездзе першым і вышэйшым крытэрыем ацэнкі асобных твораў і тэўных тэндэнцый у развіцці музыкі будзе жыццёвая праўда, народнасць і партыйнасць пазіцыі мастака.

Беларуская музыка ўсё больш упэўнена заваёўвае масавага слухача не толькі ў нашай рэспубліцы, а і за яе межамі. Тут мы можам назваць мноства радасных з'яў і фактаў — уключэнне ў праграмы вядучых канцэртных калектываў краіны песень У. Алоўніцава, Г. Вагнера, Я. Глебава, І. Лучанка, пастаюкі оперы «Калючая ружа» Ю. Семянкі і балета «Выбранніца» Я. Глебава на сценах Кіргізіі і Расійскай Федэрацыі, паспяховае выкананне сімфанічных і камерна-інструментальных твораў беларускіх кампазітараў нашымі артыстамі ў Прыбалтыцы, на Украіне, у Сібіры і Паволжы.

У перыяд паміж кампазітарскімі з'ездамі Дзяржаўнымі прэміямі Беларускай ССР былі адзначаны творчыя здабыткі такіх майстроў, як Я. Цікоці — аўтар оперы «Алеся», А. Багатыроў — стваральнік кантаты «Беларускія песні», Я. Глебаў — творца музычнага балета «Выбранніца», Р. Шырма і І. Жыновіч — за выдатную канцэртную дзейнасць. Творчы плён маладога кампазітара І. Лучанка адзначаны прэміяй Ленінскага камсамола Беларусі, першым месцам на Усеаюзным конкурсе на лепшую савецкую песню да 50-годдзя Вялікага Кастрычніка і срэбным медалем конкурсу на лепшую песню на тэмы абароны Радзімы. Значнымі падзеямі ў культурным жыцці рэспублікі было выкананне новых твораў М. Аладава, Л. Абельвіча, А. Янчанкі, С. Карцэса, Д. Смольскага. Ва ўсеаюзных выдавецтвах «Савецкі композитор» і «Музыка» выйшлі ў свет партытуры і клавіры сімфанічных і камерных твораў беларускіх аўтараў, кнігі нашых музыкантаў. А ў ліпені перад патрабавальнай маскоўскай публікай будзе выступаць Дзяржаўны акадэмічны ордэна Леніна Вялікі тэатр оперы і балета БССР, у рэпертуары якога новыя буйныя палотны Беларускай музыкі — «Зорка Ве-

нера» Ю. Семянкі, «Альпійская балада» і «Выбранніца» Я. Глебава і «Пасля балю» Г. Вагнера.

Праўда, музычная грамадскасць з трыогай адзначае тое, што некаторыя ваготы працягла канцэртнага жыцця творы вельмі ж хутка знікаюць з афіш і з рэпертуару. Больш таго — прэм'еры сімфанічных і камерна-інструментальных твораў часам адбываюцца ў Мінску ў напалову пустой філарманічнай зале, на іх не так часта сустранеш кампазітараў (дзіўна абыхавацца да дзейнасці калегі па мастацтве), кансерваторскую моладзь, пісьменнікаў, мастакоў, кінематографістаў. Пра гэта гаворыць сёння ў сваім выступленні на старонках «Літаратуры і мастацтва» Я. Глебаў. Наспывае надзённае пытанне пра ўзаемадзейнасць паміж творчай і арганізацыйнай дзейнасцю Саюза кампазітараў БССР, пра ўменне прапагандаваць сапраўдныя здабыткі Беларускай музыкі. Мабыць, правільна будзе выклікаць на абмен думкамі і прадстаўнікоў Упраўлення па справах мастацтва Мі-

УСХВАЛЯВАНЫ ГОЛАС ЧАСУ

ністэрства культуры БССР, якое кіруе дзейнасцю Беларускай дзяржаўнай філармоніі і Гомельскай абласной філармоніі. Абзначыць на афішы імя кампазітара і назву твора, не паклапаціўшыся пра пэтулярызацыю іх іншымі сродкамі (рэклама, радыё, тэлебачанне), і чакаць аншлагу ў такім выпадку дэрзана. Відца, і таварыства «Веды» пакуль што рэбіць далёка не ўсё і не на тым узроўні, каб лекцыйнае слова абуджала ў слухачоў цікавасць да творчасці нашых кампазітараў.

Назваўшы адну з праблем, якая можа быць прадметам размовы на з'ездзе, закранем і наступную. Музычная крытыка. Зразумела, музыкантаў і пасабкоў, і ў калектывных працах, апублікаваных у час паміж папярэднім і цяперашнім з'ездамі кампазітараў, прарабілі даволі значную работу. Створаны манграфічныя нарысы пра актыўных кампазітараў, ёсць даследаванні творчай спадчыны, напісаны нарысы па гісторыі музыкі, педагогі і студэнты атрымалі падручнікі, і на вокладках такіх выданняў — імяны беларускіх крытыкаў-музыкантаў.

Але стан і узровень музычнай крытыкі ў Беларусі не дае падстаў для заспакаення. Варта прыгадаць словы са Справаздачнага даклада ЦК КПСС XXIV з'езду партыі: «Мы за ўважліва адносіны да творчых пошукаў, за поўнае раскрыццё індывідуальнасці дараванняў і талентаў, за разнастайнасць і багацце форм і стыляў, якія выпрацоўваюцца на грунце метаду сацыялістычнага рэалізму». І крытыка заклікана сваімі ацэнкамі і даследаваннямі ўплываць на такія адносіны, на такое раскрыццё, на працэс узбагачэння форм і стылю сучаснай музыкі. Ад яе грамадскасць чакае прынцыповасці ў падыходзе да кожнага творчага эксперымента, умення свечасова і

актыўна падтрымаць талент і з веданнем справы выкрываць прэтэнцыйныя опусы, пазбаўленыя глыбокага жыццёвага зместу і разлічаныя на эпажы блукачоў, лёгкадумных песенкі з канвеера «нарыхтоўшычкаў» эстраднага рэпертуару. Здраецца, што нашы крытыкі на працягу месяцаў маўчаць, не даючы ацэнкі твору, які набывае канцэртнае або сцэнічнае жыццё. А іх апэратыўныя водгукі часам выглядаюць прымерна ўскладнёнымі чыста «прафесійнымі» (як кажучы, «цэхавамі») заўвагамі і высновамі, якія пакідаюць абыхаваць чытача рэцэнзіі і артыкулаў ў перыёдыцы.

Хоць размова пра маладыя кадры музычных крытыкаў не «умяшчаецца» цалкам у праграму з'езда кампазітараў, з яго трыбуны павінен прагучаць устэржаны голас — чаму наша кансерваторыя і наш універсітэт не рыхтуюць журналістаў, здольных арыгінальна і цікава, змястоўна і жыва пісаць пра музычнае жыццё. Рэдакцыі газет і часопісаў рэспублікі вымушаны звяртацца да вельмі абмежаванага кола рэцэнзентаў, да таго ж занятых службова педагогічнай або навуковай дзейнасцю.

Такім чынам, пытанне прапаганды Беларускай музыкі на канцэртнай эстрадзе, у друку і ва ўсіх формах заахочвання слухачоў набывае далёка не другараднае значэнне.

А прапагандаваць у нас ёсць што. Справы і планы савецкіх людзей, натхнёных вялікімі ленінскімі ідэямі, наша гераічная гісторыя, рэальнае жыццё народа даюць мастакам тэмы і вобразы, і музыка з кожным годам пашырае свае творчыя далёкія, раскрываючы непаўторныя сродкі духоўны свет сучасніка. На давер партыі і народа кампазітары адказваюць хвалюючымі творами. Іх дзейнасць мае сваю спецыфіку — аўтар адрасуе твор, у першую чаргу, эмоцыям чалавека, праз пачуцці абуджае роздум пра час і пра сябе (і гэта характэрнае і для твораў з ясна і лагічна пабудаванай праграмай, там, дзе слова замацоўвае і расшыфроўвае музычную задуму і мову).

Здабыткі ёсць, яны радуюць! Сказанае не азначае, быццам нашы кампазітары не маюць пра што клапаціцца і куды скіраваць творчую разведку. Напрыклад, у апошні час мала з'яўляецца твораў для аркестраў народных інструментаў, для харавой капэлы, для камернага аркестра. Было б добра, калі б узбагаціўся рэпертуар папулярнымі п'есамі і ў жанры сімфанічнай музыкі (уверцюры, сімфанічныя танцы, невялікія праграмныя творы, фантазіі і варыяцыі на народныя тэмы і г. д.). Святочныя цырымоніі і фестывалі маглі б мець музычнае афармленне, зробленае спецыяльна да гэтай даты і да гэтай падзеі адным або групай кампазітараў. А што можна назваць цікавае і арыгінальнае ў такой важнай галіне бытавой музыкі, як сучасны абрад вясялля, маладзёжнага карнавала, народнага гуляння? Дарэчы, тут нашы кампазітары надзвычай рэдка скарыстоўваюць багаты магчымасці духоўнай музыкі...

Камуністычная партыя і ўрад краіны працягваюць штодзённы клопат аб літаратуры і мастацтве, у тым ліку — музычным. Адказаць на гэтую ўвагу і клопат высокаідэйнымі і прадзвіжымі творами — абавязак кожнага музычнага дзеяча!

Яўген ГЛЕБАЎ,

заслужаны мастацтваў БССР,
лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР

ПЕРАД ВЯЛІКІМ ПАЛЁТАМ...

— ПІАЧНУ з даволі сумнаватага жарту. Мой старэйшы сябра Марк Эмануілавіч Шнейдэрман аднойчы спытаў мяне: «Чаму мы, кампазітары, пасля прэм'еры нашага твора на канцэртнай эстрадзе так нізка схіляем галаву перад аркестрам?» Адказаў — маўляў, гэта звычайная ветлівасць і падзяка за выкананне. «Не, не толькі. Мы ж яшчэ і развітаемся са сваім творам. Развітаемся, бывае, назаўсёды...»

І сапраўды, як рэдка нават самыя цікавыя творы нашых кампазітараў, асабліва ў жанры сімфанічнай і камерна-інструментальнай музыкі, захоўваюцца ў рэпертуары філарманічных калектываў! Мяне лічаць «шчасліўчыкам», бо некалькі з маіх п'ес паўтараліся ў канцэртах па некалькі разоў. А грамадскасць, шырокія колы слухачоў пазбаўлены магчымасці слухаць (а ёсць творы, якія, як і кнігі, трэба не раз «разгарнуць», каб адчуць іх характар і глыбіню) і адзінаццаць па вялікім рахунку напісанае ветэрнамі і творчай моладдзю.

Скажучы, што я павёў размову на арганізацыйную тэму. Не, прапаганда музыкі — справа заўсёды надзённая. Ніхто не піша ноты, каб яны заставаліся на паперы: іх хочацца выправіць у вялікі полёт. Правільна, далёка на ўсё, што пішацца, бывае вартым такога полёту, але ж дайце магчымасць твору апярціцца крыламі на тое паветра, што ствараецца ў якасці атмасферы ў канцэртнай зале, прыверце яго ў розных аўдыторыях слухачоў! На жаль, філармонія і мы, Саюз кампазітараў БССР, яшчэ мала дбаем і

клапоцімся пра канцэртнае жыццё нават лепшых старонак нашай музычнай літаратуры. Радзі і тэлебачанне тут прыходзіць на дапамогу філармоніі. Толькі ўражання ад музыкі, прэслуханай у чэрзе да дырульніка або ў гасцях за шклянкай гарбаты, нельга лічыць паўнацэннымі, яны не могуць далучыць слухача да зместу і да гучання музыкі так, як гэта адбываецца ў часе непасрэднай сустрэчы публікі з «жывым» выкананнем аркестрам.

Скажу яшчэ і пра тое, як папулярнызаецца музыка нашых кампазітараў. Водгукі на прэм'еры, рэцэнзіі і артыкулы друкуюцца на старонках газетнай і часопіснай перыядыкі ў нас вельмі рэдка, ад выпадку да выпадку. Аўтарамі выступае вузкае кола музыказнаўцаў. Хай на мяне не крыўдуюць мае калегі з нашага «крытычнага цэха», але ў галіне музычнай журналістыкі мы пакулі што не маем такога баявога і дасведчанага крытычнага пара, якое ведаем па гісторыі савецкага музыказнаўства — А. Луначарскі, І. Глебаў (Б. Асаф'еў), І. Салярцінскі... Напісанае пра сімфонію або пра цыкл рамансаў, пра балетную партытуру або пра кантату павінна быць аднолькава цікавым і для музыканта-прафесіянала, і для слухача. Далёка не заўсёды такая мэта бывае дасягнута нават і ў больш-менш удалых выступленнях па надзённых пытаннях беларускай музыкі нашых крытыкаў. Бо лепшай ацэнкай працы крытыка можна лічыць тую «маўклівую» ацэнку чытача, калі ён, прачытаўшы артыкул або брашуру, спышаецца ў канцэртную залу, «здабывае» плацінку ці, прынамсі, пасылае на радыё заяўку на выкананне твора, аб якім яму расказаў музыказнаўца-рэцэнзент.

На з'ездзе мы будзем пра многае гаварыць і спрачацца. Справаздача, з якой выступаюць перад грамадскасцю рэспублікі кампазітары, — творчая, разнастайная па жанрах, змястоўная па тэматыцы. Калі збіраюцца прафесіяналы, ім ёсць пра што пагаварыць на сваёй прафесійнай мове. Хочацца, каб патрэбная размова пра актуальныя праблемы развіцця і ўздому культуры нашай творчасці не абмяжоўвалася гэтым, а мела б на ўвазе таго, каму мы адрасуем нашы творы — масавага слухача.

Сапраўды добрая музыка спрыяе стаўленню і росквіту выканаўчага мастацтва, жывіць крытычна-даследчую думку, узбагачае духоўнае жыццё народа. Усё тут ва ўзаемасувязі трыкалай і непарыўнай!

Юрый СЕМЯНЯКА,

заслужаны дзялч мастацтваў БССР,

МАЦАВАЦЬ ТВОРЧУЮ САДРУЖНАСЦЬ

— НІХТО не бачыць тых пакулівых і радасных пошукаў, што вядзе аўтар музыкі на нотным аркушы паперы, ля інструмента. Адны з нас пішуць лёгка і амаль адразу даюць канчатковую рэдакцыю будучага твора, другія многа разоў вяртаюцца да знойдзенага раней і перапісваюць зноў і зноў. Іграюць сябрам «першыя накіды», знаёмяць з варыянтамі, і надыходзіць такая часіна, калі ты перадаеш твор выканаўцам — салісту або калектыву. Ад гэтай сустрэчы, ад таго, як наладзіцца ўзаемаадносіны паміж намі, часта залежыць далейшы лёс твайго твора. Лепшы варыянт — сапраўдная творчая садружнасць, узаемная добразычлівасць і прынцыповасць, каб я, аўтар, адчуваю, што мае намеры зразумелы і, выказваючы тых або іншых пажадання і прэтэнзіі, хочучы дасягнуць адзінай для нас мэты.

Асабліва вялікае значэнне такая садружнасць мае для кампазітараў, якія працуюць у жанры музычна-драматычным, пішуць для тэатра. Тут без ажыццяўлення прынцыпу — адзін за ўсіх і ўсе за аднаго — нічога добрага не атрымаецца. Ведаю гэта па сваім асабістым вопыце...

Калі кіраўніцтва адмахваецца ад аргументальных твораў (а ставіць іх, безумоў-

на, цяжэй, чым апрабаваныя, класічныя), — ад яго раўнадушнасці церпіць агульна справа. Але мяне асабіста не сцяражвае і раўнадушнасць іншага роду — калі, прымаючы новы твор, аўтара запэўніваюць, што ў яго ўсё добра, бездакорна, дасканалы. Гэта таксама не на карысць ні аўтару, ні тэатру.

Хачу адзначыць з задавальненнем, што ў апошні час, на мой погляд, наш оперны тэатр надзвычай сур'ёзна ставіцца да арыгінальных спектакляў. Сведчаннем гэтаму — новы балет Г. Вагнера «Пасля баяў», які з'яўляецца цікавай работай як кампазітара, так і тэатральнага калектыву.

Узрасла патрабавальнасць, узрасла і творчая дапамога аўтарам. Усё гэта я адчуў у час рэпетыцыі «Зоркі Вострава». Уносіліся значныя папраўкі ў партытуру, і ў лібрэта, па прапановах пастаноўчыкаў перапісваліся навава і дапісваліся сцэны. Дарэчы, рэжысёра С. Штэйна, дырыжора К. Ціханова, мастака Я. Чамандура я лічу сапраўднымі сааўтарамі твора. Са шчырай удзячнасцю ўспамінаю дапамогу хормайстра А. Карадзева і Г. Луцвіч, балетмайстра С. Дрэчына, салістаў і ўсяго калектыву тэатра. З той пары, як скончыліся рэпетыцыі, адчуванне такое, нібы нечага ў жыцці не хапае. Хацелася б зноўку апынуцца ў той неспакойнай творчай атмасферы.

Нашы магчымасці пашырыліся сёлета ў сувязі з адкрыццём Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР, кіраўніцтва якога, дарэчы, таксама з вялікай цікавасцю ставіцца да твораў беларускіх аўтараў. Праўда, калі оперны тэатр мае свае традыцыі, вопытныя кіраўнікі, то апераэта наша толькі-толькі пачынае свой шлях. Нават душту трэба час, каб спецыя, што ж казаць пра вялікі калектыв! Да таго ж умовы, у якія пастаўлены тэатр, пакуль пакулі жадаць лепшага. Але ў тэатры ёсць, ёсць здольная моладзь з выдатнымі вакальнымі дадзенымі. Думаецца, кампазітарам варты прыклісіць свае сілы для развіцця гэтага яшчэ мала распрацаванага ў беларускім мастацтве жанру. Думаю, што пры нашай дапамозе і пры тым энтузіязме, які ёсць у калектыве, гэты тэатр у недалёкім будучым зойме пачэснае месца ў нашым нацыянальным музычным мастацтве.

Хочацца пажадаць і кампазітарам, і выканаўцам вялікіх творчых здзяйсненняў!

Г. ГЛУШЧАНКА, К. СЦЕПАНЦЭВІЧ

ШЫРЫНЯ МУЗЫЧНЫХ ДАЛЯГЛЯДАЎ

ПА ІНТЭНСІВНАСЦІ развіцця і на мастацкай значнасці ў другой палове 60-х гадоў — пасля V з'езда кампазітараў БССР — асабліва цікавасць грамадскасці выклікае беларуская сімфанічная і камерна-інструментальная музыка. Новыя сімфоніі стварылі і старэйшы кампазітар М. Аладаў, і кампазітары сярэдняга пакалення Я. Глебаў, Л. Абельвіч, Г. Вагнер, і маладыя кампазітары Д. Смольскі, К. Цесакоў, і нядарна выхаваныя кансерваторы А. Мдзівані, Г. Сурус.

Гістарычныя даты — 50-годдзе Вялікага Кастрычніка, 50-годдзе БССР і Кампартыі Беларусі, 100-годдзе з дня нараджэння У. І. Леніна, падрыхтоўка да XXIV з'езда КПСС — спрыялі творчай актыўнасці кампазітараў. Ідэйна-мастацкі змест і стылістычны асаблівасці нацыянальнай сімфанічнай і камерна-інструментальнай музыкі гэтых гадоў звязаны з лепшымі традыцыямі і ўзбагачаюцца пошукамі сучасных прыёмаў расірыцця тэм і вобразаў. У найбольш прыхільных сімфанічнай і камерна-інструментальнай музыцы адчуваецца творчае асэнсаванне і глыбокае разуменне спецасаблівасці нацыянальнага фальклору.

У новых творах кампазітараў выявіліся пэўныя наватарскія адносіны да народна-песеннага матэрыялу (глыбокае пераўтварэнне інтанацыйных, ладава-гарманічных і рытмічных асаблівасцей фальклорных першакрыніц). Выбар новай інтанацыйнай лексікі, прыёмаў і выўленчых сродкаў, у першую чаргу, быў абумоўлены актыўным зваротам кампазітараў да сучаснай тэматыкі, засяроджаннем іх увагі на вырашэнні вялікіх і складаных творчых задач.

Напрыклад, у творах Л. Абельвіча, М. Аладава, Г. Вагнера, Я. Глебава выразна адчуваецца рысы

сучаснага сімфанічнага мыслення. Як вядома, Я. Глебаў на пачатку творчага шляху зарэкамендаваў сябе дапытлівым музыкантам-шукальнікам. Наказальныя ў гэтым кірунку пошукаў яго Другая і Трэцяя сімфоніі, Канцэрт для голасу і сімфанічным аркестрам, праграмная сюіта «Хараграфічныя нававы». Тут мы адчуваем магучую плынь лірыка-драматычнага роздму сучаснага чалавека-грамадзяніна, чулага да значных грамадскіх зрухаў. Своеасаблівым працягам гэтых пошукаў Глебава з'яўляюцца і яго тры сімфанічныя сюіты з музычна-балета «Выбраніца», «Альпійская сімфонія-баллада» — канцэртны варыянт адзінаццатага балета. Гэтыя творы напісаны ярка, сакавіта, з дасканалым веданнем магчымасцей аркестра, дэманструюць майстэрскае валоданне кампазіцыйнай тэхнікай. На нашу думку, Я. Глебаў прыкметна ўзбагачае тут выяўленчую палітру беларускай сімфанічнай музыкі.

Шкава і дапытліва прадуе ў сімфанічным жанры Л. Абельвіч. Сучасная тэматыка жывіць яго творчую фантазію. Кампазітар арганічна ўспрымаў некаторыя вядучыя тэндэнцыі музычнага мастацтва нашага часу (Першая і Другая сімфоніі). Яго Трэцяя сімфонія, створаная да 50-годдзя Кастрычніка, багатая філасофійным зместам, прасякнута роздумам пра лёс чалавецтва ў эпоху рэвалюцыі. У розных аспектах у чатырох частках сімфоніі прадстае перад слухачамі герой, які аналізуе свае ўражання ад навакольнага жыцця. Уражанне звязана то з журботнай трагічнай музыкай, то з музыка-суролай, то з прасветлена-лірычнай. Партытура Трэцяй сімфоніі — праца па-

трабавальнага мастака, здольнага адчуваць і перадаваць дух сучаснасці, яе інтанацыі і рытмы. Здаўляе і радуе чулае стаўленне да запатрабаванняў часу старажытнага беларускага кампазітара М. Аладава, які адыграў значную ролю ў развіцці беларускай нацыянальнай сімфанічнай музыкі на ўсіх этапах яе развіцця. Гаворка ідзе не толькі пра тэматычнае адлюстраванне рэчаіснасці, а і пра няспыннае ўзбагачэнне аўтарскай мовы здабыткамі сучаснай музычнай драматургіі.

Пераканаўчы прыклад — яго Дзевятая сімфонія, якую ён напісаў да 50-годдзя Беларускай ССР. У сімфоніі радуе жывы эмацыянальны тонус, аптымістычны жвіццёвы рэжым настрою. Сустрэкам у ёй і традыцыйныя для многіх жанраў нацыянальнай музыкі, у тым ліку і сімфанічнай, вобразы мінулага, дарэвалюцыйнай Беларусі. Пафас жа твораў — у апяяніні свабоднага шчаслівага жыцця савецкіх людзей.

Дзевятая сімфонія вызначаецца сталасцю думкі і глыбінёй зместу, дакладнасцю і структурнай завершанасцю форм. Інтанацыйны лад яе бярэ пачатак з беларускага нацыянальнага меласу. Не аздобай, а натуральнай часткай музычнай тканіны ўплечены Аладавым у сімфонію гарэзлівае гульлівае некастрычанае тэм (асабліва ў скерца). Іх актыўная мелодыка-рытмічная варыяцыйная і поліфанічная распрацоўка, заснаваная на вычляненні і супастаўленні тэматых элементаў. Часам успрымаць асобныя выказванні аркестра як імпрывізацыйныя. Агульны эмацыянальны лад захавалі слухача багачцем псіхалагічнага зместу і аўтарскай

індыўдуальнасцю пісьма.

У рэпертуары беларускіх канцэртных калектываў і выканаўцаў іншых рэспублік краіны занялі трывалае месца творы Г. Вагнера.

Першая сімфонія кампазітара (1969—1970) ужо атрымала станоўчую ацэнку музычнай грамадскасці. Лірыка-драматычная па характары (з жанравым фіналам), яна аптымістычная па змесце, уважлівае вобразы савецкай рэчаіснасці, свет пачуццёў нашых сучаснікаў. Монатэматычная трохчастковая кампазіцыя «Сімфонія будучына» на рэальнай, рытмічна завораючай вальсавай папеліцы, якая праходзіць у розных мелодыка-рытмічных і тэмбравых варыянтах праз усю часткі сімфоніі. Кампазітар праяўляе майстэрства ў трансфармацыі гэтай тэмы — яна ў аснове пасцэрожанага ўступу да сімфоніі, у імклівай дынамічнай галоўнай парты першай часткі, гучыць у напорыстым фугата распрацоўкі, у рэпрызе і водзе гэтай часткі, у поліфанічнай другой частцы. Інтанацыя яе ўплываюцца і ў жывіццярадаснае ронда фінала.

Дух часу выявіўся ў поўнай ступені ў сімфанічнай паэме «Брэсцкая крэпасць» Д. Камінскага, у вакальна-сімфанічных паэмах «Два абліччы зямлі» і «Бабіні век» Д. Смольскага. Чацвёртай сімфоніі Л. Абельвіча, у лірыка-драматычнай сімфоніі Г. Суруса, у Сімфоніі і сімфанічнай нарысе «Пахаванне Хатыні» А. Мдзівані, у Другой сімфоніі К. Цесакова, прысвечанай гераіні беларускага народа Л. Харужай і ў іншых творах.

У жанрах беларускай камерна-інструментальнай музыкі адбываюцца многія працэсы, аналагічныя тым, што і ў сімфанічнай музыцы. І тут ясна выяўляецца тэндэнцыя пашырэння вобразнай, тэматычнай і жанравай сфер, узбагачэнне музычнай выяўленчасці.

Сярод камерна-інструментальных кампазіцый гэтага перыяду назавём шэсць прадэюды і фуг на тэмы беларускіх народных песень і Другі струны, квартэт Д. Камінскага. Паэму для скрыпкі і фартэпіяна і фартэпіянную санату Э. Тырманд, шэсць п'ес для вялічэнай і фартэпіяна А. Багатыро-

Пазьбичная паверка

Мікола ФЕДЗЮКОВІЧ

Вятры, вятры...
Ізноў вятры
шалеюць над шляхамі.
Саабоднай ад грымот вярсты
шукай—не адшукаеш...

Дажды, дажджы...
Ізноў дажджы
па спелай ніве ходзяць.
І ніва спелая дрыжыць—
вымольвае пагоды...

Снягі, снягі...
Ізноў снягі
запаланілі далеч.
Нябёсаў сінія агні
ў сутонні прападаюць...

Шумяць снягі, вятры, дажджы
на ўсёй зямной прасторы,
каб у тваёй начной душы
мае не гаслі зоры.

Каханне ці не каханне—
да першае дрогкая дарогі,
пакуль мы ў лес па суніцы
бегалі разам?..

Каханне ці не каханне—
да першае шчырай
размовы,
пакуль мы вачамі
адзін аднаго вывучалі?..

Каханне ці не каханне—
да першага дотыку
пальцаў,
пакуль нашы рукі палалі
няўтольна прагай
збліжэння?..

Каханне ці не каханне—
да першага пацалунка,
да першай разлукі, якая
апошняй сустрэчай стала?..

І год,
і два
не ведалі мы самі,
ці з намі наша песня,
ці не з намі,—
нам хораша было
без музыкі,
без слоў...

А сілы,
разязрэджаныя снамі,
прасілі маладыя галасамі
вярнуць іх да жыцця былога
зноў.

І сон—жыццё!
Хіба не праў філосаф?
Мне жыць у снах з табою
давялося.

Цябе няма—
я не знаходжу месца...
А нашу песню—
як дзяўчыну—
песціць

цвярозы і прыгожы чалавек.
Я жыў у снах
і дзень,
і два,
і месяц,
каб хоць на міг
твой вобраз уваскрэсіць
і каб запомніць вобраз твой
навек.

Я верыў,
я баяўся памыліцца...
Здалёку

ў край разбуджаных балот
вярнуўся,
каб ашчадна пакланіцца
ўсяму,
што сем гадоў назад было.

...Траве двор.
Вусцішная сцяжына.
Але на цёмны і бясонны сад
калючая і палкая шыпшына
ўжо не глядзіць—
як сем гадоў назад.

Спыняюся,
пакорлівы, азяблы;
тут—
узбярэжжа ўсіх маіх трывог.

Я чую,
як апошні ў садзе яблык
зрываецца
і падае да ног...
Нішто не вечна пад адкрытым
небам.

Даруй мне,
здагадацца я не змог,
чаму твая шыпшына гэтак нема
палала ў тую ноч перад зімой.

Уздрыгвала сузор'е спелай
гронкай
над зарывам разбуджаных
балот...

Усё-усё,
апроч шыпшыны горкай,—
як сем гадоў назад—
усё было...

Пераблытаны ўсе каляндарныя
даты,
Між табою і мной—
навалыніц паласа.

Я жыў на адмоўным,
а ты на дадатным...
Мы на розных жывём палюсах.

У баку ад сяброў, і яршыстых
і мілых,
у баку ад шумлівых і людных
дарог

я блукаю па вуліцах нашых
памылак,
ты—па вуліцах нашых трывог.

Разбрыліся па свеце і будні
і святы...
І не знаю— на шчасце сваё
ці бяду—
я ўвесь час адмаўляю тваю
вінаватасць,
ты сцярджаеш маю правату.

І, напэўна таму, што мы помнім
пра страты
і не можам успомніць—
што лёс нам паслаў,—
я жыў на адмоўным,
а ты—на дадатным...
Мы на розных жывём палюсах.

Ад разлукі—нібы ад разрухі—
ты мяне, як магла, берагла...
А твае пералётныя рукі
дбалі ўжо аб чужых берагах.

О, жанчына суролага веку,
заклінаю цябе і малю:
мне, спакойнаму чалавеку,
адпусці ўсемагутнасць маю.
Адпусці вышыні—
колькі можаш—
на няўтульнай планеце надзей,
каб не стаў для каханя
апошнім
нараджэння ягонага дзень.

Перасіліць сябе я не здолеў
і прайграў той рашаючы бой...
Хто я?—ў попеле іскра,
іскра ў попеле славы тваёй.

Пах шыпшыны і яблыкаў
спелых,
расяністы жытнёвы разлог
і ў гаях салаўіныя спевы
палюбіць я аднова не змог.

Так, навошта мне гром без
маланкі—
ад маланкі адлучаны гром,
мора сіняй зары за фіранкай,
гэты дом з нерухомым
дабром?..

3 ДОМУ прыйшло пісьмо: кліча
маці, каб прыехаў і памог да-
весці да ладу агарод. Я ча-
таю, з хваляваннем перачытваю яго і
ўспамінаю другое пісьмо, тое, што
прыйшло было перад новым го-
дам. На аркушыку — няўмеда вы-
ведзены матчынай ручкой параку-
лі-літары. Стаяць яны то прама,
то нахіліўшыся набок, то чапляю-
юцца адна за адну, каб не ўпасці, як
найлепш данесці да сына матчыну
просьбу паказ—праз лічаныя дні ба-
гатай каліда. Дык вось яна, маці, ду-
мае ўходаць кормленага япручка, а
для гэтага хай сын ідзе ўскую, якая
б ні была там, у горадзе, работу і
хутчэй прывядзе дамоў. І ў самым
панці прыпіска: «Глядзі ж, прыяз-
джай, а то прыйдзеца прасіць чужо-
га чалавека...» Спасылка на «чужога
чалавека» самы моцны матчыны аргу-
мент. Ёй ідэя нават перад людзьмі
прасіць каго-небудзь старонняга, калі
ёсць сыны. Да ўсёго гэта яшчэ і—
расходна. Калі «чужога» трэба ўпа-
даць ды ўнадаць і напярэж яму на
патылі з конгарам свеклыны, і на-
ліць яго самаго, як тую білажку.
З п'ятымі рукамі тавару не выпра-
віш чалавека з хаты. Трэба даць лад-
ны кавалак, а то і два самага лепша-
га — з хіба — сала. Вядома, гэты
намён ідзе не ад скупасці, а ад той
спячэнай ашчаднасці, якая перахо-
дзіць з павалення ў паваленне.

І ўсё-такі спасылка на «чужога ча-
лавека» — гэта хітры маневр. Бо, калі
на тое пайшо, нікога старонняга і
не трэба прасіць. Там, у вёсцы, жы-
ве старонні сын. Побач з матчынай
пачысцкай, якая будавалася яшчэ да
ваіны і якую кожнае лета маці збіра-
еца ператраціць, узвышаецца яго до-
бра-такі чыгуначны хароціна, пры-
тая шыферным лістам, са зграбнай,
як тая шліхціца, алтанай ды тэле-
візійнай антэнай на самым вільчыку.
Хто ўжо хто, а ён, старонні сын, бу-
дае, як і кожны раз, увіскацца больш
за ўсіх і свеклацаць, і смаліць, і па-
радкаваць. Але маці хочацца, каб
абавязкова прыехаў і сын з горада.
Ён паможа, а пня палудне роўна
чымада свеклыны: яшчэ, спажывай
на здароўе! Хоць не трэба будзе ду-
маць пра пасылку. На сваёй влековай
наўнасеці ёй усё здаецца, што тая па-
сылка можа дае небудзь згубіцца,
прапаці, а пасля шукай ветру ў полі,
памінай, як не звалі... Таму яна і ра-
ней, калі два сыны вучыліся ў шэсць-
туце, сама вазіла іх у горад.

Прыпомніў усё гэта, і перад вача-
мі паўстане шэраў змяняюч, калі
толькі-толькі пачынае брацца па до-
вітан, а высокая марозная неба ўсея-
на чыстымі зорамі. Шчыны, адно
дзе-небудзь на курсанці адуру пры-
не, загалосіць невень, ды, храниў-
шы, абломіцца на рэчцы каля берагу
сіва ад марозу глызка лёду. За лев-
вам палае касцёр— смаліць япручка.
Шчыць, транчыць густое доўгае
пачыне, курныца, зваіаецца, па-
куль чорным гарам не асыпаецца до-
лу. Пахне дымам і паленым пачыні-
нем, падсвараным салам — смаліца
і духавіта, так, як і павіна пахнуць
на марозе. І калі хто-небудзь з сусе-
дзю, успароўніцца на цяжку, выйдзе
з хаты, каб пайсці ўкніць карове се-
на ці прынесці са студні вады, яму
адразу шыбае ў нос гэты густы, сы-
ты пах япручынага смалення. І
дзядзька доўга стаіць каля частаколу,
услухоўваючыся ў радасныя ўзруша-
ныя галасы жанчыны... Яні ён хваляю-
чы і незабыўна ўражлівы, гэты ры-
туал япручынага смалення! У ім ёсць
нешта загадкавае і таямнічае, радзе-
нае і ўрачыстае, нібы ён дайшоў да
нас з даўніх, яшчэ дахрысціянскіх,
часоў.

Надоўгія зборы і — ты ў дарозе!
Гудзе, грыміць, стогне пад чорнымі
пружымі шыпамі, як шырокі ліст
бляхі, што высланы ўдоўжкі немаве-
дама на колькі вёрст, прамёрзала —
ад таго і гудка — паласа асфальту.
Абапал па два бакі, як смінуць вонам.

блэютая і зіхоткая — аж пельга
зіруць! — чысціня зімовай роўна-
дзі. Там-сім мільгане то вёсна, то
адзіной, пафарбаваныя зялёнай фар-
бай дамок дарожнага майстра, і
ты зноў адзіна на адзіна і з дарогай, і
з полем, што завалена снегам, і з са-
мім сабой. Вельмі ўжо хораша дума-
ецца і марыцца ў дарозе. Калі ж
трапіцца яшчэлая кампанія — яшчэ
лепш. Якіх толькі гісторыяў не паслу-
хаешся! Пад іх неўпрыкметку і пра-
ляццяць шэсцьдзесят, а то і ўсе сто
вёрст дарогі.

...Ад невяліччай аўтобускай стан-
цыі, што прыляпілася каля абочыны,
аўтобус як паблыкаць, як возьме ра-
гон, дык, здаецца, і коціцца на па-
сэйцы аж трыццаць у газам вёрст—
да самага трыццяна Ухвала, прыблі-
на толькі дзе-нідзе цароўна, роўна.
Але і гэта дарога яшчэ не ўся. Ад
мястэчка да маёй вёскі добрых, як

Васіль МАКАРЭВІЧ

НАРЫС

кажуць, спорных вёрст пяцьдзець.
А можа і больш. Мой сусед Іван Бол-
бас сцвярджае, што ад сямейскага ву-
гла кацкавай хаты да дзяржой мес-
тачкавай сталовні, куды ён часта за-
язджае куліць кукуль піва, лі-
чыліны на матацыкле адноўсвае
роўна шэсць вёрст. Местачковы ж
заядны рыбак, былы цароўны звя-
нар ды грахаводнік Мікалай Сталог,
яні, можа, за ўсё свае восемдзесят ці
разу не пад'ехаў нават на звычайнай
падодзе, а ўсё—на стрыгавіватых
пагах ды пагах, плянцы і большыца,
што ад базара — цэнтры мястэчка —
да вёскі роўна пляць вёрст. Добра
змерыў гэту дарогу Сталог. Маючы
двух дачок-пярэстарак ды дробную,
падобную на сінцу, хваравітую жо-
ву, ён ці з таго ці з сьлё ўдарыўся ў
любоцьце, год колькі запар дзень у
дзень плазаваў з мястэчка ў вёску да
дзядзёлаў незамужай Анэты, якая
была амаль ўдвая маладзей за яго.

Болбас гаворыць, што для Сталогі,
можа, і пляць. Бо, цябячы да сваёй
Анэты, ён часаў не дарогай, якая пер-
рад вёскай давала добрага пругаля, а
напрасты: байсць, каб хто не ўле-
дзеў «жаніха» ды не сперазаў уздоўж
плячэй дубовым дручком. Так што і
да сьгоння ніхто дакладна не ведае,
колькі вёрст ад мястэчка да вёскі.

За полем пачынаецца лес. Махнаты
ад інею і снегу, густабровы, ён, як
сівы бардач, схіліўся над вузкай да-
рогай, што кідаецца то ўправа, то
ўлева, пачынаецца прама маладзіца. Там-
сім зьвараюць прагалі, што, як плё-
сы, уражаюцца ў родзія і дробныя
хвайкі. А некалі тут быў, можа
сказаць, мядзведжы гут. Неадарма ў
ваіну ў гэтых мясцінах — на стыку
трох раёнаў—у непразістых лісах
ды балотах атабарылася столькі парты-
зан.

Цяпер у Мінесу, разгаварыўшыся з
адным знаёмым, я пачуў ад яго, што
ён падлеткам партызану ў нашых
мясцінах. «У мястэчку быў?» — спы-
таў я. Партызаны аднойчы трывожылі
гарнізон са сваёй гарматы, але ўзяці,
і разбіць яго не змаглі: ці то мала
было сілы, ці то яны зусім не мелі
таквага намеру. «А як жа? Быў?» —
павердзіў знаёмы. «А трапіўся ка-
лі ў Купленку?» — заспярала дзе-
дацца мне. «І ў ёй быў. Нават не-
калькі разоў...» — ён паглядзеў на
мяне доўга і пільна, нібы капаўся ў
паміні: бачыў падобнага на мяне
падпывальца ці не?..

Яўген КРУПЕНЬКА

КАЛОДЗЕЖ

Дзе б я ні быў, бацькоўскі дом
Мне служыць маяком.
Стаіць калодзеж пад акном
З п'ячым жураўлём.
На ўсую акругу ён відзе,
Ён для людзей ручны.

Аднойчы засумуе ён
І толькі ў час начны.

Ляццяць у вырай жураўлі,
А гэты—нікуды.

Не можа жыць ён без ямлі
І чыстае вады.
Здаецца годам ноч яму
Ты сэрцам зразумей:
І чалавеку аднаму
Жыць сумна без людзей.

ЯБЛЫНЯ

Зіма шугае,
Гурбы намятае,
Мароз за дваццаць,
Яблыня—нямая.
Азлынула.
Бягуць па целе

А мне адразу ўспомніўся шэры зімні адвядорак. Шугае ў печы агонь. На ўсёне стаіць дзяла-блінцоўка: маці сабраліся прычыніны. На дошчыку яна хадзіла ў суседнюю вёску да сястры памагачь свекаваць янручка і прынесла дамоў пласт сала і млекку здору. І вось цяпер на патэльні распачна сквірчаць, якоча бляюты, як снег, тлуміць. Мы, трое хланцукі-каранузаў, стаім ля ўсёпа, глядзім, як абгаралая чыяла шырае ў печ, надходзіць патэльні і паволі выцягвае з вясельнай гарачыні. Зараз блінец будзе ў нашых руках. Мы ўдыхаем яго гарачы пах, адчуваем, як ён, крыху надсохлы, будзе смачна храбучыць на зубках.

І раптам гэту гаворку парунае стук у дзверы. Маці пасцірожана замірае. На ганку, чуцно, тупае пекальні пар ног, пехга бразгае плямкэй. Дзверы не падаюцца: яны зашчынены на

доў і леглі спаць амаль галодныя. Па маці не крыўдавалі. Ого! Пазармілі партызан! І яны, паджэўныя, рвануць цяпер дзе-небудзь на чыгуны фанішэці аналон або растрасуць, раскалэшмаціць шчы адзім пачемні гарнізон.

Шкада мне стала, што не здагадаўся запытаць у таго знаёмага; тым парым зімнім вечарам не ён заходзіў у нашу хату? Калі ж нават у хаце быў не ён, а іншы падлетак—ці мала іх было ў партызанах! — І я пераблытаў яго з тым, іншым, то няхай. Для мяне важна адно—каб толькі хораша думалася пра яго.

Дарога віхліва па лесе, выгінаецца на паваротах. Дарога тут—што рака ў вяснянай пустэлі, на пачэ разую на год мяне свой кірунак; гразка восенню ў лагчыне, растаўваюць грузавіні калію — яна і відаецца ўбана, шумяе сунішчае пад вышэйшае.

жому або тую просьбу-прывас адбыць... А яна ж і пачухае яго за вухам. І паразмаўляе з ім.

І гэтак шыдавала і хвалілася яна кожны раз. Бывала, прачыналася на дошчыку. «Ці ты не спіш, мама?» — пыхталася яна ў бабкі. «Ад першых неўніў не снішла зачэй», — адказвала бабка. «Авой, — дзівілася маці, — вільям во побач на адной печы і не чухе ні ты, ні я, што абедзьве не спімі!» — «Выйдзі ды зірні, ці не гарыць у каго святло!» — шбы не чуючы не, прасіла бабка. — «Молка, і на праўду трэба ўжо ўставаць». Праз мінуту маці ўваходзіла ў хату. «У Лукініхі не гарыць», — паведаміла яна.

— Ды калі гэта было, каб яна рана ўстала? Спіць да відна! У Любы, здаецца, бліскае. Молка, і яны калоць кабана сабраліся? — «Ну, калі ў Любы гарыць, трэба ўставаць, — соўвалася з пены бабка. — У ле будзіліні ёсць». — «Ты бяры цяг ды рабі накрутку, на паліцы пашукай пыла, — чырала маці сярнічу і запальвала лямпу. — А я пайду выпушчу кабана з хлечуна. Хай паходзіць па двары. Не забудзь разбудзіць малыцаў! Будучы памагачь...» Праходзіў час, і ў хаце зноў чуліся галасы. «Ці гэта і ў цябе так, мама?» — дапытвалася маці ў бабкі. — «Сэрца во — тах-тах! — скача, аж сарочка, здаецца, прыхае. Гэтак мне нікогда кабана! Гляджу на яго — усё ведае... Пудны-пудны... Ужо ўчора вечарам есці не ўзяў. Як усё роўна малавск глядзеў!...» — «Ай, дзетухна! Кім ты! — махала на яе рукамі бабка. Ёй таксама было шыда кабана. — Ніба мы толькі адны б'ём? Усе ж пун б'ючы! Ды яшчэ дзівуі богу кадуць, што сыты ды ўжормлены. Ніба не помніш, як у вайну не было скароніны нават на зуб падлашчы?» — «А выскокай поце зацівала бабка. «Я і сама ведаю. — апраўдалася маці. — Але дзе ж ты будзеш скаронінай?»

— «Ля ганка — галасы. Мужчыненія. — Ну, во—Толь і Міколам прыйшлі, — адчыніце маці дзверы. — Толькі я зацінула Міколу пра кабана, ён зраману—стрэльбу а крука і сюды... — І напашула, каб там, на двары, не пачуў Мікола, тлумачыць. — Яго ж Падзілі-Зізілю радзіла дваінят; хлечына і дзевачку. За бабку ў іх была... А гэта ўжо лічыцца, што я ім — радня. І яны мне — радня... Як жа ён мне не паслухаецца?! Зараз і стрэліць... Я ў хаце гэтым часам пабуду. Чыгуны аналаецца... Баюся гавядзец. У грудзях пента шые...»

«Я выходжу на ганак. Мікола стаіць ля кабановага карыта, гаворыць з Тольем. Ён у самаробных, сваёй каті, вальніках і ватоўцы. Сам высокі, худы, дарыла з апыўмі вясельмі вачамі. «Кім ён мог бы стаць, — думаецца мне, — калі б хланцук лёс склаўся інакш? Канструктарам? Інжынерам?» Вельмі ўжо здатны быў Мікола да павуі! Вучыўся на адны «підэры»: Чарніла ён рабіў з «воўчых» ягад або сажы. А задачы на арыфметыцы ранаў на дошчыках, выструганых з паленцаў. Насіў бярэмна дошчачак у ніколу і паказваў настаўніку. Усёго чатыры класы скончыў Мікола — далей не было за чымі пльчамі. Маці загінула ў вайну; наехала за дваццаць вёрст у госці да сваякоў і не вярнулася. Бацька ўжо ў мірны час прыліў у суседній вёсцы ў прывы да дзеўкі парэстары. Уся гаспадарка лёгла на неакроплны Міколавы пельны. Два малодзныя браты былі яшчэ пад ім. Сам даў карову, засяваў агарод, касіў сена, — усё рабіў, што і трэба рабіць на гаспадарцы.

— Дзе на янім месцы будзем смаліць? — павірунуўшыся да кабана сціпной і зарадкаючы стрэльбу, пытаўся Мікола.

— Вун на тых дошчах, — махнуў рукою Толь на ёжкі плянкі.

— Гані да іх кабана сваім ходам. Каб не цягнуць пасля, — разважыў Мікола.

Толь шлегануў дубцом кабана, павіроўваючы яго да пашак, але той круціўся на месцы, не схадеў нікуды і сці.

— Ат, страліў, дзе стаіць, — кінуў ён дубец.

— Дык гэтага будзем біць? — спытаў чамусці Мікола.

— Гэтага! Янога ж лічэ?! — Мікола лёгка выхлануў стрэльбу, якую увесь час трымаў за сціпной, каб не не ўгледзеў кабан і не загрывокаўся, худенька склаўся і націснуў на курок. Лопнуў стрэл, нібы хто побач зліснуў пастуховай пугай. На лабці не зачарнеў знак. Янрук некаторы час стаў яшчэ на пагах, быццам памагачь аразумець, што з ім здарылася. Пасля, згубіўшы раўнавагу, пень момант вога, як падкоцаны, лёгка вузынуўся на бок. Толь кінуўся да кабана.

— Стой, назад! — крыкнуў Мікола, заганяючы ў ствол новы патрон.

Кабан не варушыўся.

— Чаго ты лічыш да яго? — кінуў Мікола на Толью. — А далі б ён быў толькі паранены ды кінуўся на цёбе? Ніба не калечылі іны так злодзеі!

Толь ўзяўся распальваць палыныя лямпы.

— А чаго ты пытаўся, янога біць? Кабан жа ў двары адзіг быў?

— Го, сем раз адмер... Леші перапытаць... — Мікола ўзяў угору стрэльбу, кінуў у ствол, ці думалася, і рагатнуў: — Здаецца, у Гі-балавічак гэта было... Папрашла там адна баба з Качаргі Марцішавата Марцея лабціц падевіна. Той мучы не падбегам пацябаў за ёй. Ускочыў у двор, а тут адчуў ні пазьміць, пра на яго з-за хлева кабан. Ён — шарах! Не паспеў азірнуцца, як з хаты вузмельгам палытае баба, рух і галаву і давай галасіць. Той аж сумеўся: няўжо амалела, што так на кабана галасіць? А яна сльмім заліскаюца ды кіліне: «Каб табе вочы павымалялі ды рукі паадсыхалі, як ты суседавага кабана ўходзіў!...» А тут і сусед зціць а-а хлева, вузламі трае. Відзі, крычыць, мне ў двор свайго кабана, страляе, а не то сам пайду ды забіру! Не ведаю, чым усё гэта скончылася ў іх. Здаецца, небараву нават у суд цягалі.

Абедзе палыныя лямпы гудуць, вьпоць як не на ўзесь двор. Толь бярэ лянны за ручкі, падносіць да кабана. Пальмы коціцца на пачыне, і таі бурчачка, чарнее, як вугалі.

— Янога вынадак быў, — прыгадвае Мікола. — Навалыліся два браты аскаваць янрука. Ды не так, яны усё робяць: накрутку на шлы ды шыла ў грудзі... А іначай, мудрой! Узялі нянькову віроўку, на адным канцы завязалі пятлю і адзель кабану на шлы, другі канец перанінулі праз бэльку, а пасля колыд было слям шмарганулі на сябе. І што ты думаеш, хаця кабан быў пудоў, можа, на дванаціць, а угору ўлічыць: як перына. Трымаюць віроўку хланцы, наматаўшы на яе на руці, ды думаюць: «А што далей?» Кабан жа разгуніваецца сабе, чым далей, тым больш. Хланцы разгубіліся. Кабан, братка ты мой, як на аралых лятае з канца ў канец хлева. Трашчыць бэлька: воно храние напал. Не смеяш! — Мікола аж перастае шарабціць нажом гарэзнае пачыне. — Зачэньці каторага капытом, то і касейці не сабарыш. Думаюць: як жа яму рады даць? Малодзны і кажа: «Трэба даўбіць на лабціне трэснучы!» Хланцў ён доўбіно — трах! Ды не лучае па лоба, а па азадку хвоніца. Ведама ж, гушкаецца... А тут, як на ліха, віроўка перачерлася. Кабан гахнуўся вобзём. Механіўся на ногі, памчаўся на хлева. З перапалаху хлечы так і палезлі на сцяны. А янрук агледзеў нель, дзе дзверы, садануў лямпам, адкінуў іх і папёр за сьлю. Дык, напершы, вёрст за пільдзё дагналі. І то — лі? Брылінуў кабан, відаць, сэрца не вытрымала.

[Заканчэне на 10—11 стар.]

МАТЧЫН ДВОР

вручок. У азіе, што ля самых дзвярэй, святлесе белая пляма: печы твар. Калі б у печы не шугаў агонь, можна было б стаіцца і, зацяўшы духі, не адчувацца, маўчаць: стукэй, не стукэй, нікога ў хаце няма. А так не дужа памаўчыны. Могуць, калі гэта «бобілі», і дзверы прыкладамі высадзіць. А тады размова кароткая: за шомнал ды на сціне — да гаралэй чарпаты!.. Бо паспрабуй растлумачь чаго заіраўся і каго баяўся...

Худенька саўгануўшы ў чалеснік мілеку са здорам, маці знарок гучна тупае калі парога, дэпае рукою на дзвярах, шбы шыкае зашчыпу ды не можа знайцеці. «Хто там?» — не столькі дасяі таго, што ёй сапраўды парціць даведатца, хто там, кожны на завучанай прывычцы шыгае яна. Бо калі б там, за дзвярыма, стаў і сам д'ябал, то мусіла б яму адчыніць. «Не бойся, хазійна! Парцізана», — чуецца з-за дзвярэй. У душы маці ўсё халадзе. Ці мала хто называецца партызанам! Прызджалі падаўна адны таіды. У хаце усё чысцілі над мятлу. А пасля ўжо людзі даведаліся — пераапанутыя паліцаі. Маці адідае зашчыпу: «Заходзьце, заходзьце! Нібоесь, намёраліся...» З вуліцы далітае грукат конейх капытоў, чуюцца людскія галасы. — відаць, не малы атрад увайшоў у вёску.

Маці прагасе да прынесу, хапае з патэльні гарачы блінец, падае ў руці бліжэйшаму ад печы барадачу: «Бярыце, гроедесі!» Барадач губляецца. Руці ў яго, відаць, скалелі, не чуюць гарачыні блінца. Наранце ўсеменна распачодзіла яго твар. А маці частуе блінцамі другога, трэцяга... Перанідаваючы з далоні на далонь, яны адразу выходзіць з хаты, відаць, некуды сцяпаюцца. Апошнім ад парога з цемні вышарнуў падлетак з кароценькай вінтоўкай абразанкай, у рваным латаным-пералатаным какушчу і застэй панчы-вушанцы. «А дзетухна!» зашпадала яго маці і падала густа намазаны здорам блінец. Падлетак разарваў яго на дзве часткі, болыную схваў у запачуху, меншую стаў есці. «Пачакай, сьніок,—маці выходзіць у «халодную» палавіну хаты і поўзабава выносіць адтуль пласт сала, што дала сястра. — Вазьмі, хоць прывяжаш да цела душу. А то немаведама ў чым яна толькі і трымаецца...» «Дзівуі, цётчачка!» — падлетак-партызан абсроч заіхвае ў запачуху сала.

Мы ў той вечар засталіся без блін-

Сяло з хатамі як вырастае з пад зямлі. Толькі вытырніненія з лесу і яно — пасі! — усё перад табой. Ля тышоў і платоў — высокімі, па мідаведзю, гурбы снегу, і хаты здаюцца пачымі, прысаджытымі, хаця сам летам бачыў: усё новыя, на высокіх цэментавых падмурках. Канец вёскі ўперся ў саменькую сцяжку лесу, які чамусці прызвалі — Семліно. Так ужо называліся: кожны, хто будзецца ў сьле, лучае наставіць хату-зароніну на гэтым канцы. Праз яго дарога бяжыць у мятэчна. І само сабой выходзіць, што гаспадар як усё роўна дэва бліжэй і да самога мятэчна. Таму на гэтым канцы хаты як на падбор: усё дамы новыя, крытыя калі не шыферам, то бліхай або габляванай шалёўкай.

За імі мне бачыцца матчына хата, матчы двор...

— Ага, усё ты прыехаў, — радавалася маці, паклаўшы на гарачую печку здубячелыя рукі. — Ну, і маладзец, што прыехаў. Як чула душа... Збіраюся ісці на рэчку, ды сабе думаю: не буду замыкаць хату. А то прыедзеш ды будзеш стаіць пад дзвярамі. Як жа без ключа ўлезеш ў цёмнае?!.. Во заўтра і ўходзе кабанчына. Куды ўжо яго парціці! Бульба канчаецца. Не дай бог, і тое, што нагуляў, сціне...

Такал гаворка, помніца, пачыналася за тыдзень, а то і за два. Падлічваліся запасы корму: бульбы, аўсенай муні, вотрубай. Выбіралі дасны і зараней пачыналі рыхтавацца да яго: ездзілі ў лес на сукхастойку, плавалі на дрывы. У хаце вымывалася падлога, поедзі цэбры, пачоўкі, дзелкі і дзелачкі. — як усё роўна рыхтаваліся да вільскага і ўрачыстага свята.

Заглядвала ў хланцук... Не, утраціў мы з ім не ўправіліся. Трэба некага на надмогу гушучы. Думаю на Міколу Сымонавага схадзіць. Ён многа каму са стрэльбы біў. Ні табе влеку, ні вэрхалу... Не, заб'ём са стрэльбы, — пераапанвае сябе маці. — Ну, то я пабягу на Міколу. Ужо світае, і ты ўставай! — І яна ляпае дзвярыма.

Голас у маці ўзрушаны, дрыготлі. Што ні кажа, шыда ёй кабана. За год яна прывыкла да яго. Калі, здаралася, ад'язджала куды-небудзь на дзень ці на два, думалася: як ён там? Ці нажормлены, ці дагледжаны? Усё-цід пакінула на чужыя рукі... Чу-

Дрыжыкі.
Бядуе яблыня:
— Ці выжыву?
— Як выжыву?
Ах, бедная!
Стаіць, калоціцца.
Бледная
Белая
Зімы палонніца.
Ах, мароз! Мароз!
Не стой над кручай,
Яблыньку не марозь,
Злючы,
Калючы!
Яблыньку
Снежнай
Апрані
Футрай,
Дыхні смехам —

Стане ёй любя.
Зрабі явай
Яе сон,
Каб забуяў
У жылах
Сок.
Каб замахаці
Галінкі
Рукамі:
— Будзем з пладамі!
— Будзем з пладамі!
А мароз трашчыць
Люты.
Яблыня маўчыць
У пакутах.
Азягнула.
Рукі граблямі.
Мароз на двары
Дваццаць градусаў.
Дзе ты,

Цёплы маю?
Яблыня—
Нямая.
Распусціліся раніцай вербы.
Лапкі мяккія, як у коцікаў,—
Сонечныя-сонечныя,
Цёпленькія-цёпленькія.
Дакраніся імі да твару,
Яны цябе абагрэюць.
Не верыш?
А ты мне не верыш...
Шкада як!
Ну, дакраніся рукою,
Павее цёплай вясною—
Зіму не вернеш.
Не вернеш зіму, не вернеш...
Слухай, хлопчык!

Слухай, хлопчык!
Дай мне ножык!
Дай мне ножык!
Я зраблю свісток вярбовы,
Я зраблю свісток вясновы —
Звонкі, як верш мой.
Клічу я, паклічу
Рэха за Дняпром.
У чыстую крывіцу
Лебедзь б'е крылом.
Табе прысвечваю вершы,
А ты мне не верыш, не верыш.
Зірні, распусціліся вербы,
Коцікі белыя грэюцца,
Вясна у свісткі грае як,
А ты мне не верыш...

Я ВЕДАЮ гэтага чалавека даўно — з маленства. Памятаю яго малады адкрыты твар з пелухамі пасмамі русых валасоў, якія спадалі на высапаваты лоб. Памятаю паходку — з размераным, але размахлівым крокам. Паходку, відаць, больш, бо я заўсёды доўгім позіркам праводзіў добра знаёмую мне постаць — праводзіў позіркам хлалучка, які кожны разоў ўжо ў слоніміскім музеі ўчытваўся ў звычайнае незвычайнае імя гэтага чалавека на невялікай кішкэц вернаў. Імя было — **Анатоль Іверс**. Кніжачка: «Песні на заганах».

Кніжачка выйшла ў 1939 годзе, калі ўжо над Варшавай гулі фашысцкія месершпіты, калі саніцыйная Польшча канала.

Сапраўднае імя паэта — **Іван**, сын **Дарафей**, **Міско**. Ды я гэтага не ведаў: я ведаў, хто такі **Анатоль Іверс**. Толькі праз гады мне пачасціла блізкай пазнаць самага **Івана Дарафеевіча**.

Паўна, адным з маіх першых пытанняў да яго было пра псеўданім **Івана Дарафеевіча** адказаў, што калі ён выбіраў псеўданім, яму хацелася, каб у ім чуліся і тыя гукі, з якіх пачынаюцца словы «Інтэрнацыянал», «рабочы», «селянін».

І гэта аразумела. 30-я гады ва ўмовах былой Заходняй Беларусі нарадзіліся новы тып рэвалюцыйнага Інтэлігента і паэта. Ён, **Анатоль Іверс**, быў сілам заходне-беларускай сярмяжанай вёскі, якая ўжо прайшла школу **Грамады**.

Сын селяніна з вёскі **Чарыры**, што каля **Слоніма**, **Іван Дарафеевіч Міско** свой творчы шлях пачаў яшчэ ў панцы 20-х гадоў у **Віленскай беларускай гімназіі**, дзе разам з **Валіціну Таўляном** выпускаў рукапісны часопіс «**Золат**», «**Прадзекі**». Тройчы выганялі паня юнака-памежольца з гімназіі — з **Віленскай**, **Клецкай**, **Навагрудскай**. Тройчы аддавалі яго пад суд.

Ён пачаў друкавацца на старонках часопіса «**Літаратурная старонка**». Паэтыка яго даверасіўскага вернаў выразна паказвае, што ў аўтар знаёмы быў і з рамантычна-пафэснай беларускай савецкай паэзіяй 20-х гадоў, і з украінскай савецкай паэзіяй таго часу, і з перадавой авангардысцкай польскай паэзіяй.

Мне падабаліся многія радкі з першай кнігі паэта. Па форме лірычныя вершы **А. Іверса** даверасіўскага часу часцей за ўсё імпрэсія — з рамантызаванымі, перасаканымі пейзажамі, радзей — бытавымі дэталімі.

І хоць сёння ўсхваляваны раніца
Паліць смагаю мянскую сіню,
Але ўсё ж сумавань яшчэ
Калі можна падзець парусы...

Дваццаць п'яць вернаў было ў першай кніжцы **Іверса**. Большая палова з іх увайшла сёння ў выбранае.

ЧАЛАВЕК У ДАРОЗЕ

Усе яны — вельмі выразныя сваім палітычным града вершы-споведні інака, улюбёнага ў родны край.

«...У селянскіх хатах хлеб як радні гоць, — пісаў паэт у сваім першым друкаваным вершы «**Вясна**». — У даліх сінватых лес шуміць «**Масго**». І гэта была не простая канстатацыя з'яў, не сузіральніцтва: паэт раскрываў незадаволенасць шырокіх народных мас саніцыйнай Польшчай буржуазнай Польшчай, яго радзі прадвільчалі буру, набліжалі яе.

Свае вобразы знаходзіў паэт і для выражэння індолі: «**вачыма калоссе**» зрывае ў яго для галодных дзяцей у чаканні жытня мужык. І ён жа «**ловіць**» песенны той пераліў, што не знае былі і **І мякы**, ён жа верыць, што «**спрыядуць** трактары ў полымя шў, туды, дзе некалі колас тужыў».

Малады паэт увесь час звяртаў увагу таго ж мужыка на ўсход, дзе

Лейтматывам даверасіўскай паэзіі **А. Іверса** была **Глыбокая вера**:

Мне хочацца вераць
У тое, што мінюць,
Што зменіцца перыя
Нарадаў жыццю...

Сам я, вядома, і ўбачыў першую кніжачку **А. Іверса**, і прачытаў яе толькі пасля вяснапавага 17 верасня 1939 года. А блізкай пазнаў **Івана Дарафеевіча** нічэ пазней. І ўсё ж як доўга я ведаў гэтага чалавека, і — не ведаў!...

У час акупацыі **Анатоль Іверс** хадыў па **Слоніме**. **Бачыў** я паэта разам з першай яго жонкай **Верай**. **Бачыў** я і май паміж імі беларускай літаратуры **Леанід Сеньчык**, — **бачыў** і не **бачыў**.

З **Калдычэва**, замучаныя фашысцкімі катамі, не выйшлі жывымі жонка **Івана Дарафеевіча** і яго бацька, не выйшаў **Леанід Сеньчык** і многія іншыя, што складалі ядро **Слонімскага антыфашысцкага падполля**.

Гэта цинер я ведаю, што 15 красавіка 1942 года па заданні антыфашысцкай арганізацыі і партызан **І. Д. Міско** пайшоў на падпольную работу ў **Слоніме**. Гэта з таго часу і да 25 ліпеня 1943 года ён узначальваў **Слонімскае гарадское падпольнае арганізацыю**. 25 лістапада, папярэдняй партызанамі, ён, жонка, бацька ўнікалі ад фашыстаў. Асабічнасці паспрылі не ўсім...

Стаўшы партызанам, **Іван Дарафеевіч** быў памеснікам камандзіра па разведцы атрада **Імя Дзяржынскага брыгады** **Імя Ракасоўскага**, уваходзіў у склад камітэта мікраёйнай антыфашысцкай арганізацыі, пасля быў прызначан сакратаром гэтага камітэта. Не раз хадыў на базныя заданні. Дапамагаў выдаваць орган падпольнага райкома партыі «**Вольная праца**».

Не дэва тады, што буровым драматызмам, нотамі высокага трагічнага гуманізму поўніцца шэраг ваенных і пасляваенных вернаў **Анатолі Іверса**. «**Гляджу на лес**» і «**Партызанскія прасторы**» — наймацнейшыя ў кнізе «**З пройдзеных дароў**» увагуле.

Завязды ў майм абаледем
Гарыць агонь надзеяй
дэ, —
прызнаецца паэт у першым з іх, і не можа не верыць гэтаму абаледаму сэрцу.

Вобразы саснаў раз-пораз узнікаюць у пасляваенных вернах **А. Іверса** не толькі сведамі партызанскіх гадоў («**Тры сасны**», «**Масці**», «**Перамога! Перамога!**...»), не толькі таму, што паэт «**родам**, з гэтых дзясных месцін» («**Вясная ідылія**»). Доўгі час у пасляваенныя гады — з 1949-га па 1965-ы — паэт працаваў майстрам смольнавода, тэхнарэўмом **Слонімскага лесохімічнага завода**. Праца забірала шмат сілы. Абставіны былі складаныя. І тым больш адзілінені светлай утвўненасці, духоўнай вільнонасці вернаў паэта 50-х гадоў — вядома ж, нешматлікіх («**Валіціну Таўляно**», «**Лісты календара**», «**Спарышы**»).

Затое 60-я гады моцна назавяць часам новай актывізацыі паэта. У 1964 годзе напісана «**Паэма пра памежольца** **Валодзі** **Балыко**». І, да сутнасці ў гэты час напісана большасць лірычных вернаў і што складалі кнігу «**З пройдзеных дароў**». Прычым у гэтых вернах радзе ранішня свезасць голасу паэта, арганічнае далейнае развіццё ў іх таго рамантычна-ўдзімнага, стыльва свезасці-вага, што вылучала верны **А. Іверса** 30-х гадоў.

Верны паэта 60-х гадоў «**Сасна**», «**Назвія**», «**Благітны хуцінка**», «**Ключы сінці**», «**Вера**», «**Малюся я**» — хочацца перачытваць. І гэта не толькі ад маіх зямліцкіх паучцаў: за імі мне бачыцца сам паэт, якім ён ёсць у жыцці, — скупаваты ў выражэнні сваіх паучцаў, стойкі ў перакананнях, крышчу замінені ў сабе, заўсёды прама, хоць часам і да прасталінейнасці.

Яна ўсё з ім, неадступная вера паэта:

І я наперад рад іці,
Бо ў будучыню верыцца.

З 1965 года **І. Міско** прадуе ў рэдакцыі **Слонімскай раённай газеты** «**За перамогу камунізма**». Ён кіруе літабудаўніцтвам пры газеце, сам часта друкуецца ў ёй. Ужо не толькі даверасіўскае кніга аспаўнаецца сёння ў раённым музеі. І аце верыцца, што і сёння бегуюць па **Слонімскай вуліцах** хлалучкі, якія, як калісь я, доўга праводзіць чачыма гэтага паслевага ўжо, ды па-маладому патхіснага ў працы, у вернах, у сваіх задумах чалавека.

Алег ЛОЙКА.

ДАПЫТЛІВАМУ ЧЫТАЧУ

Выйшаў у свет «**Кароткі даведнік кнігалюба**». Яго складальнікі — рэдактары выдавецтва «**Кніга**» — мелі на ўвазе чытача, які любіць кнігу і зялртаецца да яе пастаянна. Яны імкнуліся пасобіць таюму чытачу ў пошуках і набывцці кніг, якія яго цікавяць.

Першыя старонкі гэтага дапаможніка знаёмяць з некаторымі статыстычнымі дадзенымі аб выданні твораў **У. І. Леніна**, **Ленінскай ідэі**; сталі неад'емным набыткам усіх працоўных: лны гучаць на 110 мовах свету. Амаль усе народы і народнасці **Савецкага Саюза** могуць вывучаць работы **У. І. Леніна** на сваёй роднай мове.

Прыведзены лічбы аб выданні кніг у СССР, імёны пісьменнікаў, якіх найбольш выдаюць.

У нашай краіне шырока сетка выдавецтваў. У кожнага выдавецтва або кожнай групы выдавецтва свае заданні, спецыялізаваныя задачы. Даведнік указвае адрасы выдавецтваў СССР і іх галіноўнае найраванасці, знаёміць у агульных рысах з тым, як робіцца кніга, дзе можна даведацца пра маючую выйсці літаратуру, як зрабіць папярэдняй заказ на патрэбнае выданне, як і ў якіх магазінах атрымаць кнігу па пошце. У чытача складзецца пэўнае ўяўленне аб сістэме бібліятэк у СССР, ён знойдзе кароткія даведкі пра цэнтральныя бібліятэкі нашай краіны і буйнейшыя зарубажныя бібліятэкі, правілы карыстання масавай бібліятэкай. Змешчаны агляд асноўных крыніц блугучай бібліяграфіі, яны павадамічюць пра новыя творы айчынага і замежнага друку ў розных галінах навукі.

Кнігалюбу будзе цікава пазнаёміцца з кнігамі, аўтары якіх уадоены **Ленінскай і Дзяржаўнай прэміі СССР**, з лепшымі выданнімі па мастацкім афармленні і паліграфічным выкананні, з вядомымі мастакамі кніжак.

Знойдзе чытач у даведніку і парады, як арганізаваць хатнюю бібліятэку, выбраць зніскі-брыс. Есць у ім і невялікі выдавецца-паліграфічны слоўнік.

«**Кароткі даведнік кнігалюба**». На рускай мове. Над агульнай рэдакцыяй **А. Э. Мельніца**. Выдавецтва «**Кніга**», **Масква**, 1970.

«НАША МАМА»

Так называецца зборнік, які выдаўна выйшаў у **Кіеўскай выдавецтва «Містэцтва»**. У яго ўвайшлі вершы і песні з нотамі, сцэнічнымі абразкі, хараграфічныя пастаюккі. **Лірыя ўкраінскіх аўтарай тит ёсць і пераклады творчых літкіх, беларускіх, грузінскіх, літвінскіх і загінскіх паэтаў**.

З **Беларускай дзіцячай паэзіі** ў зборнік ўвайшлі вершы **С. Шукіевіча** («**Вось трыкі дві дуркі**», «**Кухаркі**») і **Р. Бародзіна** («**Ай**») у перакладах **В. Болдыравай**. **Вялікая на фірме кніга багата афармлена каларовымі малюнкамі, асдадзена на добрай паперы. Склала кнігу **Алі Балдырава**.**

М. БАНЬКО.

З КРЫНІЦ ЖЫВАТВОРНЫХ

Процьма розных паноў і падпанкаў вялася ў тыя часіны бяспраўна на нашай зямлі. І ўсе яны былі гэтакімі разумнікамі: здавалася, хлебам не кармі, а толькі дай пакіць, панасміхацца з сяджына, што памужыцку працавіта цягнуў свой ялаец хлебараба-карміцеля.

Толькі працавітага чалавека не так лёгка было затуркаць, зняславіць. Не падаў духам ён перад «мудрасцю» разумніка-пана. Вечна віравала ў ім прыродная нескаронасць, вольнасць душы, неадольная прага «людзьмі звацца». Бараніў ён свой гонар чалавека — дзе не мог сілаю, дык хоць бы трапна слова-адказам, з'едлівым мужыцкім жартам.

«Старэнькі селянін, прыехаўшы ў горад, заходзіць у шыкоўны магазін і пытае:

«**Беларусія народныя жарты**». Выдавецтва «**Беларусь**», **Мінск**, 1970.

— Ці не тут прадаюцца хамуты?

— Не, стары, — адказваюць яму два франты, — тут прадаюцца толькі дурні.

— Бач! — круцячы галавою, дзівіцца стары. — Відаць, і торг ідзе добра, бо толькі два і засталася».

Гэты кароткі дасціп узяты са зборніка «**Беларускія народныя жарты**», які нядаўна з'явіўся на паліцах нашых кнігарня і бібліятэк. Прыгожа аформленая невялікая памераў кніжка, затое якая багатая: у ёй некалькі сюжэў жартаў, анекдотаў, досціпаў, каламбураў! Розныя яны, гэтыя каратэлькі-смяшынкы, па эмацыянальнай афарбоўцы — ад сацыяльнай іроніі і сарказму да звычайнага сяброўскага жарту, іскрыстай незласлівай выдумкі.

Па сваёй тэматыцы зборнік складаецца з чатырох раздзелаў: «**Селянін рассудзіў**», «**На злодзеі шапка гарыць**», «**Які салавей, такія і песня**», «**Каму**

смах, а каму слёзы». Аднак такі тэматычны падзел можна ў значнай меры лічыць умоўным.

Выключэнне складае хіба што толькі першы — «**Селянін рассудзіў**», дзе ўсе гумарыстычныя творы маюць агульную сацыяльную накіраванасць: яны прасякнуты пафасам маральнай перавагі працоўнага чалавека над сваімі прыгнятальнікамі. **Панская фанабэрыя**, чэрствацкі атлусцелай душы захрыбетнікаў, бюракратызм капіталістычнай дзяржаўнай машыны, цемрашальства, двудушша боскіх служкаў — вось тыя мішэні, у якіх трапна цэліць смехам просты селянін.

«**Дзяк**. Што гэта ты, айцец, гарэлку п'еш? Яна ж вораг чалавека.

Поп. Гарэлку я п'ю, бо ў евангеллі сказана: «**Палюбі ворага свайго**».

Каму толькі не дастаецца ў гэтым зборніку «на арэхі», хто толькі не трапіў пад прыцэл сатыры і гумару! Тут і абібок, і хцівец, і крывадушнік, і п'яніца, і рыбак-манюха, і «разумны» зяць са сваёю цешчаю. Вялікая выбуховая хваля гумару закладзена ў большасці жартаў, анекдотаў, досціпаў гэтай кнігі.

Безумоўна, смех — не самамэта гэтага зборніка. Пра гэта

добра сказаў **Ніл Гілевіч** у сваёй прадмове, якой адкрываецца зборнік.

Смех народа — хіба гэта не ягоны крытычны розум, не доказ таго, што працоўнік-чалавек умее думаць, адрозніваць добрае ад благага? Хіба смех — не адзнака маральнага здароўя народа, яго жыццесцвярджалнай сілы?

Патрабавальны чытач зможа некаторым творам гэтага зборніка кінуць папрок, што яны ўжо неаднойчы чутыя, казаныя-пераказаныя. Скажам, пра **Ціта**, якога клічуць малаціць, або пра **Лайдака**, якому бацькавы штаны кароткія, ці пра **Мужыка**, які нёс боты на плячы, шкадуючы іх, і злупіў аб каменне пазножцы на назе. **Мажліва** гэта і правамерна ў нейкай ступені. Аднак вусная народная творчасць — гэта жывая душа народа, і яна не сёння нарадзілася. Пры складанні зборнікаў фальклорнага характару было б недаравальна кіравацца эфектам нечаканасці для кожнага чытача.

Правамерна лічыцца, што не ўсё варта прымаць за гумар, ад чаго можна зарагатаць. Гумар мае свае межы дазволенага, сціпласць, розум, мэту. Ды і сённяшні чытач ужо не той малалісьменны селянін, якім ён быў некалькі дзясцігоддзям

назад. Ці не дзеля больш моцнай «убойнага»-гумарыстычнай сілы — пасмяшыць чытача ўключаны ў зборнік асобныя малавыразныя, няспільныя анекдоткі і жарты? Хоць бы той, у якім высмейваецца даверлівасць дзяўчыны — стар. 84, або пра жонку-пілу — стар. 97. Есць няўдалыя прыклады і «чорнага гумару»: навагодняе пажаданне трасцы невядома каму — стар. 141, пра тапельца з бутэлькай гарэлки ў кішэні — стар. 117.

Безумоўна — гэта не лыжка дзціццю, якая псуе зборнік. Заўважання недахопы настолькі мізэрныя, што яны бяспледна патананоў у хвалых сапраўднага чыстага гумару. Складальнік зборніка **Змітро Бяспалы** зрабіў чытачам добры падарунак — даў некалькі гадзін цудоўнага, узнёслага настрою і роздуму.

Фальклорная спадчына нашага народа даволі значная. Толькі маленькая частынка з гэтага багацця змагла ўмясціцца ў зборнік «**Беларускія народныя жарты**». Але яна ўваскрашае нялёгка шлях узмужнення нашай чалавечай годнасці, гісторыю разумення і бачання працоўным народам вялікіх ідэалаў, яго упартую барацьбу за здзяйсненне гэтых ідэалаў.

Гэта добра, калі народ смяецца.

В. РАБКОУ.

У ТОЙ ВЕЧАР у читальнай зале не было звычайнай цішыні, палі чуваць толькі шоргат старонак і трэдку прыглушанага шэпту. На гэты раз тут гулялі паласы, часам і смех, і дзіцячыя шэпты. У зале выступалі беларускія паэты.

Агляд творчасці маладых зрабіў доктар філалагічных навук, паэт Алег Лойка. Расказалі аб сваіх творчых планах, прачыталі новыя вершы Яўны Янінчыц, Уладзімір Старынін. Чытачы цэнтральнай Мінскай гарадской бібліятэкі Імя Я. Купалы задавалі многа пытанняў, падзяліліся думкамі, уражаннямі аб маладой беларускай паэзіі. Сталі наведвальнікамі «Купалаўкі» Геннадзь і Мікалай Камароўскія, Вячаслаў Мухін і Геннадзь Пашкоў таксама прачыталі свае творы.

Цікавае гутарка адбылася ля кніжнай выстаўкі, прысвечанай беларускай паэзіі. Дарэчы, выстаўка была багатая. Тут і зборы твораў славетных нашых паэтаў, і тоненькія кніжачкі пачаткоўцаў, якія толькі ўступаюць у літаратуру.

Так прайшла адна з «краязнаўчых пятніц», якія з летняй восені пачала праводзіць бібліятэка імя Я. Купалы.

Адна пятніца была прысвечана выхадзі пяцісотга нумара старэйшага беларускага часопіса «Польмя». Письменнікі Павел Кавалеў, Аляксей Русецкі, Іван Пташнінаў, Лідыя Арабей расказалі аб планах часопіса, аб сваіх творчых задумках. З цікавасцю знаёмліліся чытачы з выстаўкай «На старонках часопіса «Польмя».

Пабывалі на «краязнаўчых пятніцах» і письменнікі — лаўрэаты прэміі Ленінскага камсамола Беларусі.

Але не толькі на пятніцах людна ў читальнай зале. Шмат робіцца цікавага і ў іншыя дні. Розныя формы і метады масавай работы вынарастоўвае бібліятэка імя Я. Купалы для прапаганды беларускай літаратуры. Гэта і чытацкія канферэнцыі, і дыскусіі па новых кнігах, і вусныя часопісы.

Старонка аднаго з вусных часопісаў называлася «Беларускія письменнікі — партыйнаму «Зьезду». Гасцямі чытачоў былі Мікола Аўрамчык і Уладзімір Юрэвіч. Багатаг кніжнай выстаўка «Літаратура дзень сённяшні» як бы ілюстравала цікавыя і змястоўныя выступленні письменнікаў.

Неяк я зазіраю ў чытальную залу. На сталах уздоўж сцены было раскладзена багата кніг беларускіх аўтараў. Людзі падыходзілі да сталаў, разглядалі, гарталі кнігі. Цэнатарыя бралі, садзіліся падалей

і паглядзіліся ў чытанне. Праз тры дні і ўбачыў новую выстаўку — гэта літаратура на марксісцка-ленінскай філасофіі, а пачынае — па атэізме, краязнаўстве. Словам, па ўсіх галінах ведаў. Такім чынам, кожны чытач можа зрабіць свайго роду падарожжа ў сховішчы бібліятэкі, сам-насам знаёмліцца з яе багаццем.

Варта адзначыць што работнікі бібліятэкі не абмяжоўваюцца сценамі чытальнай або абанементаўнай залаў. Сталі традыцыйнымі вечары, канферэнцыі чытачоў, якія бібліятэка арганізуе разам з работнікамі цэнтральнага дзіцячага парку імя Горькага.

Часцінкам праводзіць бібліятэка чытацкія канферэнцыі, дыскусіі

ліры, Дарэчы, нежы раней бібліятэка праводзіла там літаратурныя вечары. Земліны паэта засталіся вельмі задаволенымі.

Словам, дарога ў Вязьніку вядома работнікам «Купалаўкі». Пажадана, каб і супрацоўнікі музея часцей заглядалі ў Мінск да сваіх сяброў.

— Задум у нас німае, — расказвае загадчыца бібліятэкі Аляксандра Сцяпанавіча Кастылева, — Аляксандраўліч іх, вядома, вільгта. Памяшанне ў нас цеснаватае. Праўда, будзеца новае. Гады праз два справім наваселле... Абліжкоўвацца сценамі ўласнага памяшкання не думаем. Будзем праводзіць канферэнцыі чытачоў і ў падшыфным прафесійна-тэхнічным вучы-

сіліся... Трэба тут нешта зрабіць, каб не было надобных здарэнняў. Вельмі не задаволены мы адносна біора прапаганды беларускай літаратуры да нас, а дакладней, да сваёй справы. Яны заўсёды прапаноўваюць адных і тых жа людзей. Быццам на двух прозвішчах сышла і паймаў уся наша літаратура... А мы робім, па сутнасці, адну справу. Мы ж пасрадзікі паміж пісьменнікамі і чытачамі...

Бадай, нельга не пагадзіцца з гэтым.

Ці ўсё робіць «Купалаўка» для прапаганды беларускай літаратуры ўвогуле і багатай літаратурнай спадчыны Яні Купалы?

Вядома, не. Трохі бракуе яшчэ работнікам бібліятэкі баявітасці і мэтанакіраванасці ў прапагандзе беларускай літаратуры. У тым жа прафесійна-тэхнічным вучылішчы, якое рыхтуе будаўнікоў, дае столькі моладзі, можна арганізаваць вялікі гурток сяброў Купалава слова, сяброў беларускай літаратуры. Цікавейшымі і больш масавымі былі б тады канферэнцыі чытачоў і вечары паэзіі.

Відаць, маглі б больш дапамагчы «Купалаўцы» фундаментальнай бібліятэка Акадэміі навук рэспублікі, якая носіць імя Яўбы Коласа. Творчы кантакт паміж гэтымі ўстановамі культуры мог бы прынесці значныя плённы.

У будучым годзе грамадскае нашай рэспублікі будзе шырока адзначаць дзевяностатодзе з дні нараджэння Яні Купалы і Яўбы Коласа. Рыхтавацца да гэтых знамянальных дат трэба ўжо цяпер.

Дружны калектыв працуе зараз у «Купалаўцы». Людзі тут падобраўся энергійныя, шырока адукаваныя. Варта сказаць добрае слова пра старшых бібліятэкараў Валіціну Бабічаву, Зінаіду Баброву, старшага бібліяграфа Марыю Сокал. Гэта яны добраахвотна і вельмі сустрэаюць наведвальнікаў у чытальнай зале і на абанементах, нібы тыя лоцмань, дапамагаюць знайсці ў кніжным моры патрэбны «астрэвок», афармляюць багатыя і цікавыя кніжныя выстаўкі.

...Вечар. Мякка свецяцца вокны «Купалаўкі». Людзі ў чытальнай зале, Тут цішыня. Чалавек прышоў сюды, каб пабыць сам-насам з кнігай, сустрэцца з любімым паэтам.

А ў калідоры вісць аб'ява. Значыць, неўзабаве будзе цікавы дыскусіі або канферэнцыі чытачоў. Будучы новыя незабыўныя сустрэчы і гарачыя спрэчкі аб літаратуры.

Л. ЛЯВОНАУ.

ВЕЧАРАМІ Ў «КУПАЛАЎЦЫ»

ПИСЬМЕННИКИ — СЯБРЫ БІБЛІЯТЭКІ • КНИЖНЫЯ АГЛЕДЗІНЫ • БУДУЧЫЯ БУДАЎНІКІ — ЗАЎЗЯТЫЯ ЧЫТАЧЫ • РЫХТУЕЦЦА ВЕЧАР «МЫ — КУПАЛАЎЦЫ»

ў прафесійна-тэхнічным вучылішчы будаўнікоў № 25. У апошні час тут адбылася канферэнцыя па рамане Івана Шаміліна «Снежныя зімы». Рыхтуецца вечар дыскусіі па кнізе Уладзіміра Карына «Вясенні дні». На сустрэчу абіраўся прыяцель і сам аўтар. Дарэчы, Уладзімір Барысавіч Карынаў — даўні і верны сябар «Купалаўкі». Шмат разоў сустракаўся ён з чытачамі бібліятэкі, расказваў аб сваіх творчых планах, прыслухоўваўся да заўваг і пажаданняў чытачоў. Думаецца, што такое сяброўства карысна для абодвух бакоў.

Карацей вярнуцца, масавая работа бібліятэкі дзённая акадзілася ў апошнія гады. Маціейшымі сталі сувязі з літаратурным купалаўскім музеем, драматычным тэатрам імя Яні Купалы.

Яшчэ большаму ўмацаванню сяброўства гэтых калектываў паспрыяе вялікі вечар «Мы — купалаўцы», што задумалі правесці работнікі бібліятэкі разам з тэатрам і музеем, якія носяць імя славетнага беларускага паэта.

Што ж, задума добрая. Трэба толькі акадзіцца яе па сапраўдному, грунтоўна падрыхтаваць, без залішняй паспешлівасці. Мабыць, варта прыцягнуць і супрацоўнікаў музея ў Вязьніцы, на радзіме пее-

лішчы, і ў музеі, і ў парку. Так ужо нам лёсам наканавана, бо і нарадзілася бібліятэка ў парку...

Так, у сорак дзевятна годзе, калі ўтварылася бібліятэка, спачатку яна знаходзілася ў парку культуры і адпачынку імя Горькага. Праз тры гады яна перабралася ў сваё памяшканне і стала наліць імя беларускага песьняра.

Калі прагледзіць тую кароткую гісторыю, што напісана пра дзейнасць бібліятэкі, нельга не заўважыць адну акалічнасць: беларускія письменнікі старэйшага пакалення часцінкам заходзілі сюды, каб параіцца са сваімі чытачамі, пачуць іх уражанне аб прачытаным. Гэта той самы каментар, які патрэбен кожнаму літаратару.

Карацей, сустрэчы письменнікаў з чытачамі «Купалаўкі» сталі традыцыйны і ўсё ж...

— Хацелася б, каб ахвотней ішлі да нас літаратары. І масцітыя, і пачынаючыя. А то, бывае, выдаў паэт адну дзве кніжкі, і да яго ўжо не падступіцца. — Гэта гаворыць загадчыца аддзела абслугоўвання бібліятэкі, Ліца Міхайлаўна Сячко. — Нават мой ямліны, я родам з Капыльшчыны, Анатоль Астрэйка падвёў нас. Абцаў, абцаў, але так і не прышоў. А колькі мы прасілі Анатоль Валюгін! Не дапра-

У РЕДАКЦЫІ маладзечанскай газеты «Святло камунізма» ідзе чарговая літсерада. Пачаткоўцы чытаюць вершы, апавяданні, замалеўкі, гумарэскі.

Мікола Іванавіч Ермаловіч бярэ ў рукі ёмісты сшытак, спісаны вершамі юнай паэтэсы. Тонкі падыход, кваліфікаваны разбор спрактыкаванага

М. Багдановіча, Я. Купалы, Я. Коласа, А. Гурьнічова, М. Танка і іншых нашых пісьменнікаў.

М. Ермаловіч збіраў на Маладзечаншчыне літаратурна-краязнаўчыя матэрыялы, выступаў перад насельніцтвам з прапагандай беларускай літаратуры. Апошняя ён не першынне і сёння. Маладзечанцы звякліся ўжо з гісторыкам-даследчыкам. Ён напісана вялікая маняграфія пра ўтварэнне Вялікага княства Літоўскага — найбольш спрэчны момант беларускай гісторыі.

Не пакінуў ён і літаратурнай крытыкі. Зусім нядаўна мы чыталі яго глыбокія па навуковай думцы рэцэнзіі на «Гісторыю беларускай дакастрычнай літаратуры», на кнігу А. Мальдзіса «Падарожжа ў XIX стагоддзе», «Ленін і беларуская літаратура», Акрамя гэтага, нядаўна выйшла яго брашура «Дарагое беларускае імя» (Ленін і Беларусь), завершана новая вялікая праца «Маркс, Энгельс, Ленін і Беларусь», якая мае шмат цікавейшых матэрыялаў, мала вядомых нашай гістарычнай навуцы.

Міколу Іванавічу споўнілася пяцьдзесят. Хоцьца пажадаць яму, нястомнаму працаўніку, перш за ўсё добрага здароўя і цікавых навуковых адкрыццяў.

Г. КАХАНОЎСКИ,
Р. СЕМАШКЕВИЧ.

НОВАЯ РАБОТА САМАДЗЕЙНАГА ТЭАТРА

Калектыв народнага тэатра Палаца культуры Мінскага камвольнага камбіната імя 50-годдзя Кампартыі Беларусі паставіў трагікамедыю Я. Мамантава «Рэспубліка на колах або прэзідэнт кіслакалусцкай рэспублікі». П'еса расказвае аб рэвалюцыйных падзеях 1919 года на Украіне.

У спектаклі занята больш за сорак чалавек. Ролю бальшавіка Сашко Завірухі сыграў інжынер камбіната Анатоль Бондар, самога «прэзідэнта кіслакалусцкай рэспублікі» — рабочы Алег Скаронны. Гэта ўжо дзятая роля Скароннага на сцэне тэатра. Парадавалі ў спектаклі таксама элэктрыкі Анатоль Арцух (салдат у цяльняшчы), Міхаіл Гамецца (Каралён), выхавальніца дзіцячага сада Антаніна Анішчанка (Харытына), спесар Валіцін Дальноў (Плечоны) і інш. Паставіў п'есу рэжысёр Георгій Жарноў.

Першымі глядачамі новай работы самадзейнага тэатра былі рабочыя, інжынеры, служачыя камбіната.

На здымку — сцэна са спектакля. У ролях (злева направа): Саламон Мерчык — Р. Ліпень, Пятоня — В. Дальноў, дзіцяца Максім — С. Тартышчына. Фота Д. ВАЛЬКОўСКАГА.

АБ КОНКУРСЕ

НА СТВАРЭННЕ ПАДРУЧНІКАУ ПА БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ ДЛЯ 8 І 9—10 КЛАСАУ АГУЛЬНААДУКАЦЫЙНЫХ ШКОЛ

У мэтах стварэння для 8 і 9—10 класаў агульнаадукацыйных школ Беларусі стабільных падручнікаў па беларускай літаратуры, якія б адпавядалі адукацыйным і выхавальным задачам школы, адлюстравалі дасягненні літаратуразнаўства і педагогічнай навуцы, Міністэрства асветы БССР і Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па друку аб'явілі аб правядзенні ў 1969—1971 гадах рэспубліканскага конкурсу.

Міністэрства асветы БССР і Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па друку наведваюць, што рукапісы падручнікаў па беларускай літаратуры на конкурс можна падаваць да 15 кастрычніка 1971 года.

ВОСЕНЬСКАЯ поч ахукала вёску, тыфонулю вёску. Усе чатыры хаты заюлены хворымі. Тут вартыяны з нашай 1-а лемежаўскай брыгады, ей-той з вёскаўцаў.

Ганна КРАСНАПЁРКА

СЯРОД ШУМНАГА БАЛЮ...

АПАВЯДАННЕ

У хаче, дзе я сёння дзівуру, сем хворых. Двое — наш палтэрэв Лёня Юшка і менад Штэфан, які ў мінулым годзе сам прышоў у атрад. У вёсцы стае...

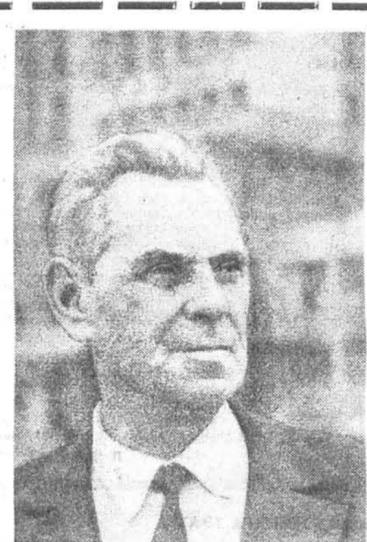
Я пачаўся ў дзядуці, мова што трэба яму? Не, адмоўна інакш ён і маўчыць. А вазуць жа бабаўку тая!

Ён сьмяеся з ласкай і дзікаватым мя ўтаймавань Юшка. Я раблю Лёню ўзгод памфара. Добра, што гэты бок у нас для падтрыманні сэрца.

— Які Аўвэнта? — вяртае мне да яны Васяна — Да яе ж тыма хадзіць. Акасаета. А гэты ўжо новы?

У правым кутку хаты — ціхі, добры смех. Смяецца той, з лемежаўскай брыгады. Я, неспасява, падыходжу да яго. Калі квокры смяецца, значыць — самае страшнае мінае.

У хаче вайсковыя сшыткі і аловак. Але ён нешта: — Не, пшыае вы... У тыму ноч, у тэй адчай... Пачытайце криво, зарав, зарав. Так, гатова, пшыае — радзіма...

ВІШНЕМ З ЮБІЛЕЕМ!

там, а ўжо вопытным майстрам, які паспытаў смак архітэктарскага хлеба.

ШУКАЛЬНІК

ЗАСЛУЖАНАМУ АРХІТЭКТАРУ БССР В. І. ГУСЕВУ — 60 гадоў

У вёсцы сабе маладога хлопца гадоў дваццаці чатырох — дваццаці пяці, які ўваходзіць у аўдыторыю і, павітаўшыся са студэнтамі, сваёй аднагодкам, кажа: — Я прызначаны кіраваць вашымі дыпломнымі работамі...

У пачатку п'ятдзятых Валянцін Іванавіч пераходзіць на работу у Дзяржбуд БССР і адначасова займае пасаду дацэнта кафедры архітэктуры Беларускага політэхнічнага.

МАТЧЫН

(Значчэнне. Пачатак на 6-7 стар.)

— Паўжо праўда? — маці паставіла побач судзі гарачай вады. Час быў скрабці нажом, абмываць кабіна. Не чула тагога. У Захаравічы, праўда, пайшлі зноў з дзецям на імяку быць кабіна. А ў хлеме цёмна, хоць вола вышлі. Нездзі ўсёю дэбаня ды крычыць: бі па лабіцне дэбаня!

ДВОР

— Не засядзайцеся дома, — арудуе чыплой у печы, выпрацоўвае маці Міколу і Толью. — Каб пасялі не бегачы на адыго і на другога.

зас хрысціць лоб і грудзіну, нешта спорыцца марыцца сабе пад нос. Мухомы прыціць, а Міляня нават рот разавіць. На яго твары напісана: «Ох да!» Гаспадыня ж, сьлязіны на грудзях руці, радавалася не абмыцца, што пашла Сталюга. Адразу бачна: чалавек не толькі бою вераць, але і хату тваю пашлае. Не тое, што Мірон — Пайшоўвон. Той і браваці нажудзіцца, а потым за вочы нішта абаворыць, сьмака і браваца была нудалая. І сьмака ў пшыаю яму пашлае.

не: «Усёго хапала — ён, хоць расце, аднаццаць. Не захачеца!» Ціпер, відзіць, расквашаецца, што не пайшла на міне? — Каюся, Мікалаіча, каюся. — ні то жартуе, ні то ўсёраб гаворыць дзядзіна да падцітага Сталюга. — І пшыаю нават думана. Тагога прымаца прапароўва!

Міхась СКРЫПКА

ІСЦІНЫ

Перакладзі з мовы фарсі.

Не бачыць гнеў,
Дзе свой, а дзе чужы.
Калі ты «закіпеў» —
Сам ад сябе бяжы!

Ты кухаль праўды асушы да дна,
Якой бы горкай ні была яна.
Нягоднік — той жа скарпіён,
Пускае ў ход язык.

Кусаецца не з гора ён,
А так — ужо прывык.
Хто, разлаваўшыся, валодае сабой,
Той выйграе ў спрэчцы бой.

Слыў мудрацом ён сярод нас,
Ды час прыйшоў — мудрэц
Не ў час падаўся на Парнас
І славе той — канец

Разгневан — пацярпі: ты чалавек —
не леў.
Развазе саступі, змяні на літасць
гнеў.

Разбіць рубін
Любым ты можаш чынам.
А зноў злучыць асколкі
Немагчыма.

Хай лепей друг цябе ударыць, як
прыблуду,
Чым пацалуе юда.
Ключа ад зла не падабраў,
Яно жыве пакулу.

Гады хутэй для добрых спраў
Ты бі па тым замку!

Абжора сам сабе капае яму
Сваімі ўласнымі рукамі.
Бяззубаму не з'есці хлеба многа.
Бяслібнаму і зубы не падмога.

З разлукай так бывае
[Як з'едзе хто далёка],
Што сэрца забывае.
Каго не бачыць вока.

Жыццё — спляценне радасці і бед,
За цемрай ночы дзень настане
ўслед.

І пустазелле б не расло,
Калі б карэньняў не было.

Прад невукам душы
Не варта раскрываць:
Бо усё на свой аршын
ён будзе вымяраць

Чыны не узвышаюць нас, мужчын,
А носыбіт чына узвышае чын.

Дзён горкіх не зніжай цаны:
Знікаюць назаўсёды і яны.

К нам гора наплывае морам,
Але па кроплі адлівае гора.

Жыве мудрэц між нас,
Хаця памёр даўно
А дурань, што мярзвяк,
Хоць з намі п'е віно.

Зло з розумам не мірыцца даўно,
Бо застаецца што-небудзь адно.

Жывём не для таго, каб есці, піць.
Ядзім жа для таго, каб жыць.

Не зазнавайся тым,
Што бацька мудры твой.
Хай бацька лепш, чым ты,
Пахваліцца табой.

Марцін КОЎЗКІ

ФРАЗЫ

Калі я супраць тых, хто «за», гэты
не значыць, што я за тых, хто супраць.

Працёўшы вынадак шматгарапа-
сці: даражніцтва.

Зайсёды ёсць пра што пагаварыць,
калі няма чаго сказаць.

І каню глядзяць у рот, калі лічаць
зубы.

З усіх фарбаў самая ахоўная — ш-
рава.

Слабай стрункай можна стаць і ва-
лодай жыла.

Якія гарызонты хавае ад нас га-
рызонты!

Без слоў.

Мал. М. ЧАРНІУСКАГА.

І. РАДЗІЕУСКИ

НА СТАРЦЕ

Здаецца, гладка, бездакорна
Са зважкіх гукіх верш адліты:
І подых дня, і стройнасць формы,
А твор... не выйшаў на арбіту.

Сябе дарэмна крыўдай мучым:
Сакрэт узлёту — у гаручым.

НЕБАТОРЫЯ: мёр-
туць, што ў ас-
нове пентагонаў-
скай сродкі за амерыкан-
скімі грамадзянамі, у тым
дзю за губернатарамі,
кангрэсменамі і сенатарамі,
дзяржаўнымі афіцэрамі
распрацаваны мадэляваў-
сці і плані. Такія людзі про-
ста не ведаюць армейскай
маншны. На самай спра-
ве было так.

Гады чатыры-таты на-
зад у Форце Холабэрд ра-
дава сержант амерыкан-
скай арміі ўвайшоў у ба-
рак і-га палкавога раз-
ведвальнага ўзвода, рек-
рутаванага з трыццаці на-
вабранцаў. І заўваж чаты-
рох з іх за азартнай гуль-
нёй у косяк.

— Сачы вы і рабёны!
— Узлаваўся сержант. —
Калі вам больш няма ча-
го рабіць, мы знойдзем
спосаб заняць ваш час!

— Што загадаеце, серж-
ант? — запытаў адзін з
Іграцоў.

— Аднаўляйцеся ў го-
рад і пабегайце ўслед за
імі-небудзь. Лінні тлуміць
сёння. І каб да шасці гад-
зін вечара і духу заўвага
ў казарме не было!

Чацвёрта навабранцаў
паінулі барак і напыба-
валі ў цэнтр Батцёморы.
Кожны выбраў сабе аб'ект
па гусце. Адзін навалосся
за танцоўшчыцай, чыя
шувала работу ў вышчых;
другі напыбўся за пікант-
най дамачкай з гаспадар-
чай сумай у руках; трэці

пабег за вучнем, які іспы-
наўся на бейбэрынг
матч, а чацвёрты надбыў
за павольным панам сярэд-
ніх год іна: азіраўся,
прабіраўся ў непрыгэбны
ініятэатр.

На наступны дзень усе
чацвёрэ паклалі на стол
сержанту свае справазда-

ІНШКІ ў АРМЕЙСКИХ МУНДЗІРАХ

ФЕЛЬЕТОН

чы. Той не ведаў, што з
імі рабіць. І па ўсялякі
выладак надшыў іх у чап-
ку з надпісам «Грамадзян-
ская разведка».

Калі чатыры сярэбні
расказалі сваім прыеце-
лям, як яны прыемна
прабавілі час, асатніа
салдаты ўвада назаўт-
ра ж пайшлі з казармы ў
горад пацэваць за балці-
морцамі. Свае ўражанні
яны таксама аддалі ў пісь-
мовай форме сержанту. І
ён здаўмеў, што не ў яго
чалавечых сілах прачы-
таць і разабрацца ў гэтай
гары паперы.

Пра сваё цяжкае стано-
вінча сержант далажыў
капітану. І той адразу ўя-
віў сабе, да якіх вынітаў
усё гэта можа прывесці.

Калі яго падначаленыя
счыняць сачыніць загра-
мадзейнікі і асобамі, пе-
рад ім паўстае праблема,
як растлумачыць, чаму
яно пачалося. Але з дру-
гога боку, калі аперацыя
будзе працягвацца, можа
стварыцца ўражанне, ні-
быта яна была загадзя за-

Арт. БУХВАЛЬД

З ПАДСЛУХАНАГА

Пасля канцэрта да маладога спе-
вака падышоў музыкантаўца:
— Я ў захапленні ад вас!
— Вам спадабаўся мой голас?
— Не, мне спадабалася смеласць, з
якой вы рашыліся выступаць перад
слухачамі з такім голасам.

□
— Ведаеш, Віктар, у красвордзе
патрэбна назваць прозвішча вядомага
артыста, якое складаецца з шасці лі-
тар. Можа, ты ведаеш?
— Не, не ведаю.
— Я таксама.
— Дык які ж ён вядомы!

□
Урач пытаецца ў пацыента:
— Вы гарэлку п'яце?
— Калі доктар будзе такі ласкавы...

□
Прафесар, паставіўшы студэнту
двойку, гаворыць:
— Вы дрэнна скончыце, малады ча-
лапек.
— Нічога, мне абы скончыць.

Запісаў С. ПАНІВІЦ.

Запісаў А. ЛІХАЧ.

А. АЛЯКСЕЙЧЫК

РАЊЦОЙ

Вася ляжаў на падлозе і адчу-
ваў сябе вельмі блага. Ён нават
падумаў, што памірае. У галаве
пента гуло і лясалі. Вася правёў
льямом па сухіх вуснах, а калі
расплюшчыў вочы, дык убачыў,
што гэта былі зусім не вусны, а
батарэя паравога ацяплення.

— Вася ўспомніў ўсё і ўзрадаваўся,
што яшчэ жывы. Учора на дні па-
радыжэння сёбра ён вышў бутэльку
гарэчкі. Не, бутэлька была спа-
чытаю, а потым, здаецца, была
яшчэ бутэлька. А, можа, не адна? А
блага адчуў ён сябе пасля.

Вася ўспомніў раптам і тое, што

сёння, апазваецца, не выхадны
дзень, што трэба ісці на работу.
Калі ён падумаў пра гэта, яму зноў
зрабілася блага.

— Можа, не пайсці? — паду-
маў ён. — Не, трэба ісці, бо на
заўчора разбіраць будучы. А, мо-
жа, усё ж не ісці?

Вася ўзяў пятак, заплюшчыў
вочы і падвінуў манету ўверх: калі
будзе арал — ісці, калі рэзка
— не ісці. Тры разы яму вынадаў
арал.

Вася ўздыхнуў, падняўся. З
большага памыўся, апрахуўся.

— Ліха з ім! На работу, дык
на работу!

Вася выйшаў з дому і пайшоў
пахмяляцца. Перад работай.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856

АТ 09739

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмная рэдакцыі — 33-24-61, намес-
ніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнака са-
кратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04,
аддзела тэатра кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела
выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай
эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі —
33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва
— 32-22-19, бухгалтэры — 32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛА-
ДАУ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдакта-
ра), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧА-
НКАУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У.
ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКИ, П. М. МАКАЛЬ;
У. Л. МЕХАУ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕН-
КА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО,
Р. Р. ШЫРМА.